

Yrkesskedeforsikringsloven § 11 1. ledd bokstav c

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 669
Leveringsfrist: 25. november 2011

Til sammen 15025 ord

25.11.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.....</u>	<u>3</u>
1.1	Hva er yrkesskadeforsikring?	3
1.2	Oppgavens problemstilling	4
1.3	Erstatning ved pådratte yrkesskader.....	5
1.4	Yrkesskadeforsikring i et historisk perspektiv	6
1.5	Hensynene bak yrkesskadeforsikringsloven	7
1.6	Oppgavens progresjon	8
<u>2</u>	<u>RETTSKILDEBILDET RUNDT YFL § 11. 1.LEDD LITRA C .....</u>	<u>9</u>
2.1	Tolkning av ordlyden i yfl. § 11 1. ledd bokstav c	9
2.2	Forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven.....	11
2.3	Rettspraksis.....	12
2.3.1	Innledning	12
2.3.2	Rt. 2004 s. 261 Blodproppdommen	12
2.3.2.1	Faktum	12
2.3.2.2	Flertallets begrunnelse	13
2.3.2.3	Mindretallets begrunnelse	14
2.3.2.4	Kommentar.....	15
2.3.3	Rt. 2008 s. 1646 Bolteløftdommen	16
2.3.3.1	Faktum	16
2.3.3.2	Rettens begrunnelse	16
2.3.3.3	Kommentar.....	17
2.3.4	Rt. 2011 s.368.....	18
2.3.4.1	Faktum	18
2.3.4.2	Rettens begrunnelse	18
2.3.4.3	Kommentar.....	19

<u>3</u>	<u>FORSTÅElsen AV YFL. §11 1. LEDD BOKSTAV C .....</u>	<u>20</u>
3.1	Innledning	20
3.2	Vilkåret «annen skade og sykdom»	21
3.2.1	De rettslige utgangspunkter	21
3.2.2	Relevante momenter	24
3.2.3	Er det noen nedre grense for hva som kan regnes som «skade og sykdom»?	28
3.2.4	Kan en listesykdom godkjennes etter bokstav c?	30
3.2.5	Nærmere om Rt. 2011 s.368	31
3.2.6	Oppsummering	32
3.3	Vilkåret «påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser»	33
3.3.1	De rettslige utgangspunkter	33
3.3.1.1	Bokstav c som forlengelse av det avdempede ulykkesbegrep	34
3.3.2	Relevante momenter	38
3.3.2.1	Innledning	38
3.3.2.2	Hvor lenge kan «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» vare?	39
3.3.2.3	Risikoen må ha tilknytning til stoffer og arbeidsprosesser	39
3.3.2.4	Risikoen må overstige det som er vanlig ellers i samfunnet	42
3.3.2.5	Det må foreligge et avvik ved arbeidsprestasjonen	43
3.3.2.6	Graden av risiko for skade	44
3.3.3	Oppsummering	46
<u>4</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER.....</u>	<u>47</u>
4.1	Konklusjon	47
4.2	Veien videre for yrkesskadeforsikringen.....	48
<u>5</u>	<u>LITTERATURLISTE .....</u>	<u>1</u>

1 Innledning

1.1 Hva er yrkesskedeforsikring?

En yrkesskedeforsikring er en forsikring arbeidsgiver tegner for å unngå personlig erstatningsansvar for «personskade påført arbeidstakere hos arbeidsgivere i riket.» jf. yrkesskedeforsikringsloven¹ (yfl.) § 1 1. ledd. Arbeidsgiver kan ikke holdes ansvarlig for krav etter yrkesskedeforsikringsloven jf. yfl. § 8 1. ledd 1. punktum, men kan fortsatt hefte etter alminnelige erstatningsregler for skader som ikke er dekket av forsikringen jf. 2. punktum.

Yrkesskedeforsikringsloven regulerer forholdet mellom forsikringsgiver (forsikringsselskapet), forsikringstaker (arbeidsgiver) og skadelidte arbeidstakere. Alle arbeidsgivere er pålagt å tegne yrkesskedeforsikring jf. yfl. § 3 1. ledd, unntatt staten som er selvassurandør jf. 2. ledd. Forsømmer arbeidsgiver sin tegningsplikt eller opphører forsikringsavtalen å gjelde, er arbeidstaker fortsatt sikret kompensasjon. Etter yfl. § 7 hefter nemlig alle selskaper som tilbyr yrkesskedeforsikring solidarisk i slike tilfeller. Dette administreres av Yrkesskedeforsikringsforeningen (YFF), hvor alle selskaper som tilbyr yrkesskedeforsikring er pålagt obligatorisk medlemskap.²

Skadelidte arbeidstaker er sikret retten til «direct action». Det innebærer at vedkommende etter kan rette sine krav etter yrkesskedeforsikringsloven direkte mot forsikringsselskapet, uten å gå veien om arbeidsgiver jf. yfl. § 5 1. ledd.

Forsikringsavtalen er i utgangspunktet regulert av forsikringsavtaleloven³ (FAL) del A, jf. yfl. § 18 jf. § 4 3. ledd. Yrkesskedeforsikringsloven griper imidlertid inn med preseptorisk virkning jf. yfl. § 18. Det innebærer først og fremst at en avtale om yrkesskedeforsikring ikke kan angi et snevrere dekningsfelt enn yfl. § 10, § 11 og § 12. Både FAL del A om skadeforsikring og FAL del B om personforsikring kan tenkes anvendt på forsikringsavtalen. Etter yfl. § 4 3. ledd skal en forsikring mot yrkesskade anses som en ansvarsforsikring i forholdet mellom forsikringsgiver og forsikringstaker.

---

¹ Lov 16 juni 1989 nr. 65 om yrkesskedeforsikring

² YFF teller i november 2011 42 medlemmer

³ Lov 16 juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler

Det innebærer at FALs bestemmelser om ansvarsforsikring i del A kan komme til anvendelse mellom disse aktørene. FALs anvendelse på avtaler om yrkesskadeforsikring vil ikke bli nærmere problematisert.

1.2 Oppgavens problemstilling

En yrkesskadeforsikring dekker skader og sykdommer som en arbeidstaker pådrar seg «i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden» jf. yfl. § 10. De tre omstendighetene er tre selvstendige vilkår som gjerne tituleres «lovens bedriftsmessige vilkår». Er ikke disse oppfylt, gir ikke yrkesskadeforsikringen dekning. Yfl. § 11 1. ledd bokstav a til c regulerer nærmere hvilke «*Skader og sykdommer som skal dekkes av forsikringen*» jf. overskriften til yfl § 11. Bokstav a gir arbeidstaker krav på kompensasjon for skade og sykdom som følge av arbeidsulykke. Bokstav b gir erstatning for skade og sykdom som etter folketrygdloven⁴ § 13-4 skal anses som yrkesskade. Disse bestemmelsene er anvendelige for de fleste tilfellene av yrkesrelaterte skader og sykdommer.

Bokstav c er imidlertid skåret over en annen lest. Den dekker «annen skade og sykdom, dersom denne skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser».

Bestemmelsen dekker ingen nærmere bestemte sykdommer slik som bokstav b og forutsetter heller ikke at skadelidte har vært usatt for en arbeidsulykke. Det er her tale om en sekkebestemmelse som kan fange opp tilfeller som ikke omfattes av de to øvrige alternativene. Hvilke skader og sykdommer som faller inn under «annen skade og sykdom», og hva som skal anses som «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» har vært omdiskutert. I den grad bestemmelsen har et selvstendig innhold, har det til nå ikke utkrystallisert seg en gjengs oppfatning om hvilke momenter som er relevante, hvilken vekt de ulike momenter har innbyrdes og om momentene er de samme enten bestemmelsen anvendes på tilfeller utenfor bokstav a eller b. Dette er spørsmål som gjør rettstilstanden rundt yfl. § 11 1. ledd bokstav c uavklart, men som skal bestrebes å bli besvart i denne oppgaven.

---

⁴ Lov 28 februar 1997 nr. 19 om folketrygd

1.3 Erstatning ved pådratte yrkesskader

Kompensasjon for yrkesskader og yrkessykdommer er sammensatt av ytelser fra folketrygdloven⁵ (ftrl.) og yrkesskadeforsikringsloven. Arbeids- og velferdsetaten gjennom NAV har ansvar for yrkesskadetrygd etter folketrygdloven, mens forsikringsselskapene behandler krav etter yrkesskadeforsikringsloven.

Regelsettene er til en viss grad samordnet. Etter Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 89 er en «arbeidsulykke» etter yfl. §11 1. ledd litra a ekvivalent med begrepet «arbeidsulykke» i folketrygdloven av 1966 § 11-4 nr 1. Etter en sikker tolkning av proposisjonen og rettspraksis⁶, er korrelasjonen videreført til folketrygdloven av 1997 § 13-3 2. ledd. Yfl. §11 1. ledd litra b henviser direkte til ftrl. § 13-4, hvor det i medhold av 2. punktum er vedtatt to forskrifter om hvilke sykdommer som på nærmere vilkår kan godkjennes som yrkesskader, henholdsvis «Forskrift om sykdommer og forgiftninger» og «Yrkessykdomsforskriften».⁷ Disse kalles gjerne «listesykdommene». Avgjørelse av krav etter ftrl. §13-3 og § 13-4 er ikke bindende for krav om dekning etter yfl. § 11 1. ledd bokstav a og b, men trygderettspraksis vil kunne utgjøre en viktig tolkningsfaktor.

Bokstav c gjelder derimot kun yrkesskadeforsikring. Kompensasjonen vil derfor ikke inneholde trygdeytelser, men den vil likevel gi skadelidte full erstatning jf. yfl. § 13. For personer som ikke oppnår kompensasjon etter ftrl. § 13-3 eller § 13-4, er bestemmelsen ofte siste mulighet til å få erstatning for en yrkesrelatert lidelse. Økenavn som «sikkerhetsventil» og «sikkerhetsnett» er således ikke misvisende ut ifra arbeidstakers ståsted.

Av forarbeidene fremgår det for øvrig at yrkesskadeforsikringen er ment å være subsidiær i forhold til forsikringer som gir skadelidte arbeidstaker korresponderende eller bedre dekning.⁸ Med andre ord kan skadelidte velge hvilket forsikringsselskap vedkommende vil holde seg til.

---

⁵ Lov 28 februar 1997 nr. 19 om folketrygd

⁶ Se for eksempel Rt. 2005 s. 1757

⁷ FOR 1997-03-11 nr 219: Forskrift om sykdommer og forgiftninger m.v. som skal likestilles med yrkesskade og FOR 1997-03-11 nr 220: Forskrift om yrkessykdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade

⁸ Ot.prp.nr.44 (1988-89) side 76

1.4 Yrkesskadeforsikring i et historisk perspektiv

I første del av den industrielle revolusjon heftet arbeidsgiver personlig ved arbeidsulykker, men bare hvor denne hadde fremkalt ulykken ved forsett eller uaktsomhet. Force majeure, uhell, teknisk svikt, sykdom og skader som ikke kunne tilordnes en skadevolder, hadde arbeidstakerne selv risikoen for. Arbeidsgiverne risikerte på sin side konkurs hvis et slikt erstatningskrav først nådde frem.

Ved lov av 23.juli 1894 om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabrikker ble det opprettet en obligatorisk forsikringsordning. Den var subsidiert av arbeidsgiver, mens arbeiderne var medlemmer. Arbeidsgiver ble pålagt objektivt ansvar for bedriftsulykker, men fritatt for personlig erstatningsansvar utover forsikringsordningen. Dette såkalte «ansvarsfrihetsprinsippet» innebar en vesentlig uthuling av det objektive ansvaret, for kompensasjonen ved bedriftsulykker dekket kun 60 % av tapt arbeidslønn.

Andre yrkesgrupper fulgte gradvis etter, samtidig som trygdesystemet ble utviklet. Lov av 17 juni 1966 nr. 12 om folketrygd bedret kompensasjonen ved yrkesskader, men ansvarsprinsippet stod likevel seg helt til 1976 da frtl. § 11-12 ble opphevet. Behovet for yrkesskadeforsikring eskalerte dermed for både arbeidsgiver og arbeidstaker.

Samarbeidsgruppen for skadeforsikringsselskaper, SKAFOR, presenterte i 1979 den såkalte «§6 – dekningen». Den dekket yrkesskader og yrkessykdommer, men for yrkessykdommer gjaldt det vesentlige begrensninger. Disse kom snart til syne i rettsapparatet og foranlediget en ny type forsikringsdekning, kalt trygghetsforsikringer. Siktemålet var å utvide dekningen for yrkessykdommer ytterligere, slik at den korresponderte med folketrygdlovens kap.11. Arbeidstakere kunne oppnå dekning fra folketrygden og forsikringen parallelt, forutsatt at arbeidsgiver hadde tegnet en trygghetsforsikring.

En slik frivillig ordning for arbeidsgiverne gav ikke arbeidstakerne et tilstrekkelig vern. Ønsket om å sikre alle arbeidstakere lik dekning resulterte derfor i gjeldende yrkesskadeforsikringslov, som pålegger samtlige arbeidsgivere å tegne yrkesskadeforsikring for sine ansatte etter § 3.

1.5 Hensynene bak yrkesskedeforsikringsloven

I Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 40 – 43 redegjør departementet for hvorfor yrkesskedeforsikringsloven skal bygge på en objektiv ansvarsregel. Ansvarsformen er blant annet motivert ut i fra en generell rettferdighetstanke. Under arbeidets gjøremål eksponeres arbeidstaker for en risiko for skader og sykdommer utover den risikoen enhver må finne seg i utenfor arbeidet. Arbeidet skjer hovedsakelig i arbeidsgivers interesse, med begrensede muligheter for arbeidstaker til å utøve innflytelse over risikoen. I forhold til den innsatsen arbeidstaker nedlegger, medregnet verdien det har for samfunnet at vedkommende er i arbeid, yter det denne gruppen liten rettferdighet om den belastes det negative utfallet av en risiko som den ikke er nærmest å kunne påvirke. Arbeidsgiver er nærmere til å bære de økonomiske konsekvensene når en slik risiko materialiserer seg.

En ren offentlig trygd ble forkastet til fordel for en offentlig forsikringsordning som skulle subsidieres av arbeidsgiver. Dette forankres i pulveriseringsbetraktninger. Avgiften til yrkesskedeforsikringen kan sees som en produksjonsomkostning for arbeidsgiver. Utgiften kan forskutteres og byr på beskjedne kvantitative overraskelser. Samtidig er subsidieringen plassert hos den som har mulighet til å begrense risikoen og derved redusere kostnadene.

Et objektivt ansvarsgrunnlag vil dessuten redusere konfliktene på arbeidsplassen. Det blir færre rettsaker mellom arbeidstaker og arbeidsgiver nå arbeidsgivers personlige erstatningsansvar først inntreder der yrkesskedeforsikringen ikke strekker til jf. yfl. § 8 1.ledd. Manglende skyldkonstatering vil dessuten gjøre at arbeidsgiver ikke berøres personlig av arbeidstakers krav. Flere krav kan dermed forventes å bli forfulgt av arbeidstaker, når han ikke i samme grad trenger å frykte for samarbeidsklimaet.

Et fjerde hovedhensyn for en objektiv ansvarsregel, var likhet mellom arbeidstakerne. Yrkesskedeforsikring er obligatorisk for alle arbeidsgivere, i motsetning til trygghetsforsikringene som ofte hadde ofte tilkommet yrkesgrupper med stor forhandlingsstyrke.

Et objektivt ansvar vil dessuten kunne effektivisere oppgjøret. Skadelidtes utsikt til en rask utbetaling er betydelig større når prosessen med å konstatere skyld unngås.

I forhold til hvilke skader og sykdommer som kan gi rett til dekning, bygger yrkesskedeforsikringsloven på den klare forutsetning at belastningslidelser faller utenfor.⁹ Unntaket er ikke lovfestet for yrkesskedeforsikring, i motsetning til yrkesskadetrygd jf. ftrl. § 13-3 3.ledd. I Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 55 pekte departementet på den svenske yrkesskedeforsikringsordningen, hvor dekning av belastningslidelser hadde medført store administrative vansker og økonomiske omkostninger. Det hadde vist seg vanskelig å fastlegge den faktiske årsaken i de konkrete tilfellene, for belastningslidelsene kunne ofte være et produkt av påvirkning under arbeidet og påvirkning under fritidssysler. Samtidig utgjorde belastningslidelser kvantitativt sett en langt større gruppe enn yrkesskader og yrkessykdommer. Selv om rettferdighetshensynet og reparasjonsbehovet talte for dekning av belastningslidelser, veide konsekvensene av de administrative og økonomiske problemene som ville oppstå tyngre.

1.6 Oppgavens progresjon

Under kapittel 2 vil jeg ta for meg de relevante rettskildene rundt yfl. § 11 første ledd bokstav c. I kapittel 3 vil jeg drøfte hva som er gjeldende rett på bakgrunn av dette rettskildebildet. Avslutningsvis vil jeg forme en konklusjon i kapittel 4.

Ordlyd, forarbeider og rettspraksis er de rettskildene som jeg har støttet meg på. En av dommene som vil bli gjennomgått er for øvrig fra inneværende år og har ikke rukket å bli omtalt i teorien ennå. Forståelsen av bokstav c er ikke ofret mye plass i teorien. Litteratur om bestemmelsen er først og fremst fra tiden før den første dommen falt i Høyesterett og gir et beskjedent bidrag. Enkelte artikler i Tidsskrift for Erstatningsrett som er av nyere dato har jeg riktig nok benyttet.

---

⁹ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 55, 56 og 89.

2 Rettskildebildet rundt yfl § 11. 1.ledd litra c

2.1 Tolkning av ordlyden i yfl. § 11 1. ledd bokstav c

Yfl. § 11 1. ledd består av tre ulike dekningsgrunnlag. For å komme nærmere innholdet i bokstav c, er det naturlig å se hvordan bestemmelsen forholder seg til ansvarsgrunnlagene i boksta a og b. Yfl. 11 1. ledd lyder som følger:

«Yrkesskadeforsikringen skal dekke

- a) skade og sykdom forårsaket av arbeidsulykke (yrkesskade)
- b) Skade og sykdom som i medhold av folketrygdloven § 13-4 er likestilt med yrkesskade.
- c) annen skade og sykdom, dersom denne skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser.»

Ordlyden stiller opp tre vilkår for dekning. For det første det må foreligge «annen skade og sykdom». Der nest ligger det et krav om årsakssammenheng i uttrykket «skyldes». For det tredje må årsaken være «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser».

Etter en naturlig språklig forståelse tilkjenner bokstav c at dens anvendelsesområde er forbeholdt lidelser som verken konsumeres av bokstav a eller b. «annen skade og sykdom» må altså avgrenses mot skade og sykdom som skyldes arbeidsulykker og listesykdommene, samt belastningslidelser jf. forarbeidene.¹⁰ Ordlyden taler ikke for at skaden eller sykdommens art er avgjørende.

Syntaktisk kan man både utføre en prosess og være gjenstand for en. Mureren som skader seg mens han bygger grunnmur på et hus vil åpenbart kunne sies å ha utført en arbeidsprosess. Et eksempel på den andre tilnærmingen er en selger som blir matforgiftet under en forretningslunsj med potensielle kunder. Det som kan utledes av uttrykket «arbeidsprosesser» er at det påligger arbeidstaker et aktivitetskrav ved at vedkommende må utføre arbeidsoppgaver. Innfallsvinklene belyser bare at «prosess» er et uttrykk som rommer ulike grader av aktivitet. Hvilken grad av aktivitet som er tilstrekkelig lar seg ikke utlede av ordlyden. Den kan tenkes å omfatte de fleste måter å

---

¹⁰ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 55, 56 og 89

gjennomføre arbeidet på, blant annet maskinelt og manuelt, en eller flere handlinger, statisk og dynamisk. En mer generell eller passiv deltakelse må antas å falle utenfor. En butikkansatt vil utføre arbeidsprosesser når vedkommende betjener kunder eller løfter varer. Vrikker vedkommende foten på vei fra en reol til en annen vil det derimot være mer tvilsomt om skaden er forårsaket av en arbeidsprosess.

Begrepet «arbeidsprosesser» må innebære at det stilles kvalitative krav utover vilkårene i yfl. § 10. Eksempelvis kan det spørres om en arbeidstaker som utfører andre enn sine tildelte arbeidsoppgaver og skader seg kan kreve dekning etter bokstav c? Kan en sekretær som må hjelpe til med flytting av kontorinventar og som pådrar seg ryggprolaps kunne sies å ha utført «arbeidsprosesser» etter bokstav c?

Ordlyden tilsier at «skadelig» henviser til arbeidsprosesser så vel som stoffer. Synspunktet synes forutsatt i Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s. 56, men er først og fremst hjemlet i Høyesteretts avgjørelser om bokstav c. Alle stoffer og arbeidsprosesser som leder til skade eller sykdom er i utgangspunktet «skadelige». Ordet kan derfor virke overflødig. På den annen side vil en slik forståelse medføre at nærmest alle skader som har årsakssammenheng med «arbeidsprosesser» dekkes. Det gir derfor bedre mening om «skadelige arbeidsprosesser» er uttrykk for at det må foreligge et skadepotensiale som er knyttet tilstrekkelig til arbeidsprosessen til at arbeidsgiver bør dekke skaden. Det er nærliggende å forstå «skadelig» i betydning skaderisiko. Om det kan stilles et krav om høy risiko for skade lar seg derimot ikke besvare av ordlyden. Risikoen må i hvert fall være tilknyttet den aktuelle arbeidsprosessen for at det objektive ansvaret skal kunne aktualiseres.

Arbeidstaker har bevisbyrden for årsakssammenheng jf. alminnelige regler om bevisbyrde, contra yfl. § 11 1. ledd bokstav b jf. 2.ledd. Bjarte Askeland peker på at «stoffer», i motsetning til «arbeidsprosesser, ikke knytter årsakssammenhengen direkte til måten utførelsen skjer på.¹¹ Realiteten er altså at arbeidstaker kan få dekket lidelser som skyldes utføringen av arbeidsoppgaver og lidelser forårsaket av kjemikalier og substanser i arbeidsmiljøet.

---

¹¹ Bjarte Askeland Kommentarer til yrkesskadeforsikringsloven note 86

2.2 Forarbeidene til yrkesskedeforsikringsloven

Under dette punktet skal jeg se nærmere på hvilken forståelse lovkonsipistene la til grunn om bokstav c og hvilket bidrag dette gir for forståelsen av bestemmelsen.

Yrkesskadeerstatningsutvalgets forslag i NOU (1988:6) side 86 om arbeidsulykker og sykdommer som skyldtes «egenskaper ved arbeidet eller arbeidsstedet» ble forkastet til fordel for folketrygdlovens bestemmelser jf. Ot.prp. nr.44 (1988-1989) 54-55. På side 56 introduseres en ny bestemmelse, bokstav c, som tar sikte på sykdommer «som burde vært tatt med i listen, men som foreløpig ikke er det.» Arbeidstaker pålegges bevisbyrden for årsakssammenheng mellom lidelsen og «påvirkning på arbeidsplassen eller skadelige arbeidsprosesser». Dette skulle synliggjøre «at bare typiske yrkessykdommer skal gi rett til erstatning fra forsikringsgiveren». Med «annen skade og sykdom» menes derfor typiske yrkessykdommer som foreløpig ikke er definert som yrkessykdommer etter folketrygdloven. Ordlyden tolkes altså innskrenkende. Hva som kjennetegner en «typisk yrkessykdom» lar departementet passere.

I de spesielle merknadene på side 89 i Ot.prp. nr.44 (1988-1989) heter det at «Bokstav c åpner for at også andre skader enn de som er nevnt i bokstav a og b kan gi rett til dekning under yrkesskedeforsikringen.». Med andre ord er «annen skade og sykdom» lidelser som verken konsumeres av bokstav a eller b. Som eksempel benyttes sykdommer forårsaket av radioaktiv stråling. I forlengelsen av eksempelet uttales «Det samme gjelder andre sykdommer som etter sin art tilsvarende dem som gir rett til dekning etter bokstav b, men *som* ennå ikke er tatt *med* i listen etter ftrl § 11-4 nr 1.»

Etter forarbeidene synes bokstav c å være en rimelighetsregel som kan motvirke den manglende fleksibiliteten som listesystemet innebærer. Bokstav c som supplement til bokstav a blir derimot ikke drøftet uttrykkelig. Fredrik Kaltenborn hevdet på bakgrunn av Ot.prp. nr.44 (1988-1989) side 56 at suppleringen kun var myntet på lidelser utenfor listesykdommene.¹² I NOU 2004:3 side 69 ble også dette til grunn i forhold til hva som var gjeldende rett. Andreas Arntzen i Yrkesskedeforsikring (2001) side 197 henviser til de spesielle kommentarene, noe som kan tolkes som at han mener bokstav c kan

---

¹² Fredrik Kaltenborn Norsk Lovnøkkel (1995) Yrkesskedeforsikringsloven side 24-25

supplere både bokstav a og b. Lars Olav Skårberg og Marianne Reusch i Yrkesskadeforsikring (2003) side 73-75 er også av denne oppfatningen. De peker på divergensen mellom de generelle og spesielle kommentarene og hensynet om å unngå konflikter på arbeidsplassen som argumenter for å la ordlyden slå igjennom.

Forarbeidene støtter opp om de tre vilkårene som kan utledes av ordlyden. Selv om bokstav c er tiltenkt et begrenset anvendelsesområde, gir de et beskjedent bidrag i forhold til hvilke avgrensninger som bokstav c må forutsettes å romme. Eksempelet i de spesielle merknadene er heller ikke treffende, for sykdommer forårsaket av radioaktiv stråling var allerede dekket av yrkessykdomsliatene vedtatt etter folketrygdloven av 1966 § 11-4 nr 1.¹³ Dette svekker forarbeidene som rettskilde ytterligere, i den forstand at de i utgangspunktet heller ikke er entydige.

2.3 Rettspraksis

2.3.1 Innledning

Nå skal det redegjøres for hvordan Høyesterett har tolket vilkårene «annen skade og sykdom» og «påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser».

2.3.2 Rt. 2004 s. 261 Blodproppdommen

2.3.2.1 Faktum

En sveiser pådro seg blodpropp som følge av en konstant og statisk arbeidsstilling som innebar at vedkommende måtte sitte på kne over lengre perioder. Blodpropp falt utenfor Yrkessykdomsforskriften. Høyesterett delte seg (3-2) i spørsmålet om bokstav c gav dekning.

---

¹³ FOR 1970-12-11 nr 03: Forskrifter om likestilling av yrkessykdommer, klimatiske og epidemiske sykdommer med yrkesskade.

2.3.2.2 Flertallets begrunnelse

Da blodpropp verken var dekket av bokstav a eller b, falt den etter førstevoterendes mening inn under ordlyden «annen skade og sykdom. Blodproppen var også forårsaket av «skadelige arbeidsprosesser». Problemstillingen som reiste seg, var hvorvidt forarbeidene gav tilstrekkelig grunnlag for å tolke bokstav c innskrenkende.

De generelle merknadene i Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 56 talte etter førstvoterendes syn for å begrense dekningen til typiske yrkessykdommer som foreløpig ikke var blant listesykdommene. Uttalelsene måtte allikevel sees på bakgrunn de spesielle kommentarene på side 89 i proposisjonen. Flertallet gjennomgikk også Olivinsaken. Den gjaldt et privat lovforslag om å innlemme ekstraordinær tannslitasje som følge av støv på arbeidsplassen blant listesykdommene. Justisdepartementets lovavdeling påpekt imidlertid at tannslitasjen kunne anses som «annen skade og sykdom», og støvet som «skadelig stoff» eller noe man hanskes med i en «skadelig arbeidsprosess».

Nedslagsfeltet til yrkesskadeforsikringen var ikke helt sammenfallende med folketrygdlovens. Bokstav c kunne fange opp lidelser utenfor listesystemet, men i et begrenset omfang. Årsakssammenheng alene var ikke tilstrekkelig. Belastningslidelser falt dessuten klart utenfor. Det var likevel ikke utelukket at hensynene bak unntaket for belastningslidelsene også kunne gjøre seg gjeldende ved liknende lidelser, men saken foranlediget ikke en ytterligere drøftelse av dette.

Yfl. § 11 1. ledd bokstav c skulle ikke tolkes innskrenkende, i den forstand at den kun gav dekning til typiske yrkessykdommer som var på vei inn i på yrkessykdomslistene. En slik forståelse hadde liten støtte i ordlyden og ville uthule nedslagsfeltet til bestemmelsen. Tolkningen av bokstav c i Olivinsaken talte heller ikke for et krav om typiske yrkessykdommer. Det var ikke tvilsomt at slike lidelser kunne gi dekning etter bestemmelsen, men ut ifra lovens formål og system måtte bestemmelsen også kunne gi dekning for lidelser som ikke var av samme art som listesykdommene.

Under den konkrete vurderingen, konstaterte førstvoterende innledningsvis at blodpropp ikke var en belastningslidelse. Den var ikke et produkt av et belastende element som

hadde virket over tid, for sjansen for å pådra seg blodpropp økte ikke etter hvert som arbeidsstillingen ble repetert. Den inntrådte på en annen måte enn belastningslidelser. Blodpropp kunne heller ikke likestilles med en belastningslidelse, selv om den også var en multifaktoriell sykdom. Blodpropp var i seg selv er en sjelden sykdom, og desto mer sjelden i arbeidslivet. Man stod således ikke overfor en typisk yrkessykdom.

Skadelidte hadde allerede fått dekket hørsel- og vibrasjonsskader, noe som understreket at sveisingen innebar eksponering for flere ulike risikofaktorer. Flertallet fant det lite rimelig å la dekningen avhenge av hvilken av dem som eventuelt utløste skade.

Risikoen kunne skadelidte i liten grad påvirke. Etter rettens mening talte derfor de grunnleggende rettferdighets- og risikobetraktningene bak yrkesskadeforsikringsloven for at lidelsen burde dekkes. De økonomiske og administrative begrunnelsene for å holde belastningslidelser utenfor, slo heller ikke til i samme grad. Venetrombosen var jo ikke en lidelse som kunne forventes å ramme andre sveisere. Flertallet konkluderte at skadelidtes venetrombose gav rett til erstatning etter yfl. § 11 1. ledd litra c.

2.3.2.3 Mindretallets begrunnelse

De dissenterende dommerne mente forarbeidene tilsa at bokstav c hadde et høyst snevert nedslagsfelt. Når belastningslidelser var unntatt, måtte det skyldes at departementet hadde tolket «påvirkning fra skadelige stoffer og arbeidsprosesser» innskrenkende eller presiserende. For mindretallet var problemstillingen derfor om venetrombosen var en typisk yrkessykdom som etter sin karakter lot seg identifisere med listesykdommene, forankret i «skadelige arbeidsprosesser».

Blodpropp var ingen belastningslidelse, men også den skyldes en kroppsstilling. Selv om venetrombosen var forårsaket av stillingen under sveisingen, kunne lidelsen i sin alminnelighet oppstå som følge av en rekke andre stillinger som ikke var forbundet med sveising. Blodpropp var ingen typisk yrkessykdom i sveiseryrket eller i arbeidslivet. Blodpropp avvek dessuten markert fra listesykdommene ved at den ble utløst av en kroppsstilling. Listesykdommene skyldes derimot ytre påvirkning. I Olivinsaken var det nettopp en ytre eksponering i form av støv som hadde forårsaket skaden. Venetrombose kunne derfor ikke likestilles med en listesykdom.

2.3.2.4 Kommentar

Dommen gir viktige bidrag til forståelsen av yfl. § 11 1. ledd bokstav c. Det er klart at det ikke bare er skader og sykdommer som skyldes ytre påvirkning som kan dekkes. Lidelsene trenger heller ikke være typisk for vedkommende yrke eller være på vei inn blant listesykdommene for å kunne omfattes av bestemmelsen.

Flertallet presiserte ikke at det drøftet spørsmålet om dekning ut ifra «annen skade og sykdom», men det må legges til grunn ettersom kravet til «påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» innledningsvis ble ansett oppfylt. Dette vilkåret ble konstatert, men ikke drøftet av flertallet. At det forelå en arbeidsprosess var ikke tvilsomt. Sannsynligheten for å pådra seg blodpropp var imidlertid minimal. Det kan derfor spørres om det kan stilles et kvalitativt krav til skaderisikoen.

For mindretallet var problemstillingen om venetrombose var en typisk yrkessykdom som etter sin «art» tilsvarte listesykdommene jf. forarbeidene. Typisitetsskravets innhold synes å relatere seg til frekvensen av lidelsen i skadelidtes yrke, eller i hvert fall yrkeslivet generelt, samt eksponering for lidelsen gjennom «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Det la avgjørende vekt på at venetrombosen ikke skyldtes en «ytre» eksponering. Med andre ord var det dette som først og fremst mentes med «art».

Flertallet la avgjørende vekt på rettferdighets- og risikobetraktninger, i den forstand at arbeidstakeren i liten grad kunne beskytte seg mot risikoen som den pålagte arbeidsstillingen innebar. Arbeidsgiveren var derfor nærmest til å bære konsekvensene av at risikoen materialiserte seg. Dette kan henføres under «lovens formål».

I «lovens system» ligger i hvert fall at belastningslidelser faller utenfor. Venetrombose var ikke en belastningslidelse, men flertallet tok allikevel stilling til om den kunne aktualisere unntaket for belastningslidelsene.

2.3.3 Rt. 2008 s. 1646 Bolteløftdommen

2.3.3.1 Faktum

En knuseoperatør fikk revet av leddbåndet i høyre skulder da han løftet en fjærbolt på 50 kg for å holde den parat over hodet. Spørsmålet var om bokstav c gav dekning.

2.3.3.2 Rettens begrunnelse

Førstvoterende, som representant for et enstemmig Høyesterett, slo fast at ordlyden «annen skade og sykdom» dekket lidelser som verken konsumeres av bokstav a eller b. Problemstillingen som reiste seg, var hvorvidt forarbeidene ga grunnlag for å tolke bokstav c innskrenkende, slik at bestemmelsen bare kunne supplere bokstav b.

De generelle kommentarene på side 56 i Ot.prp.nr.44 (1988-1989) måtte tolkes i lys av de spesielle på side 89. Hensynene bak yrkesskadeforsikringsloven, herunder rettferdighets-, risiko- og pulveriseringshensyn talte etter rettens mening for dekning. Førstvoterende uttalte at det i avsnitt 32 i Blodproppdommen syntes forutsatt at litra c også kunne anvendes på skader i randsonen til bokstav a. Selv om forarbeidene kun omtalte bokstav c som supplement til yrkessykdommer, åpnet de spesielle merknadene for at andre skader enn etter både bokstav a og b kunne dekkes av bestemmelsen. Denne forståelsen fulgte etter førstvoterendes mening også direkte av lovteksten. En fravikelse av ordlyden forutsatte derfor en langt tydeligere støtte i forarbeidene.

På bakgrunn av Rt. 2005 s.1757, Rt. 2007 s. 882 og trygdrerettspraksis, var det på det rene at tunge løft i seg selv kunne fanges opp av bokstav a. Selv om bokstav c ikke var ment å favne vidt jf. Blodproppdommen, var det etter førstvoterendes mening ikke tvilsomt at bestemmelsen dekket det foreliggende tilfellet, som falt tett inn til det avdempede ulykkesbegrep. Merkostnadene for arbeidsgivere ved at tunge løft ble dekket, ville heller ikke innebære noen større utgiftspost.

I sin konkrete vurdering i avsnitt 47 uttalte retten innledningsvis «at skulderskaden er et typisk utslag av en risikofylt arbeidssituasjon under utføring av arbeidsprosesser». Den mekaniske utførelsen innebar en eksponering for skade, hvor det ikke krevdes mye før

risikoen resulterte i skade på arbeidstaker. Da skadelidte hadde få muligheter til å regulere denne risikoen, var det arbeidsgiver som måtte bære konsekvensene når den først realiserte seg.

2.3.3.3 Kommentar

Forut for Bolteløftdommen var det usikker om bokstav c kunne supplere bokstav a. Avgjørelsen er derfor av stor betydning for anvendelsesområdet til bestemmelsen.

Høyesterett mente de divergerende uttalelsene i Ot.prp.nr.44 (1988-1989) ikke var tilstrekkelige til å velte den klare ordlyden «annen skade og sykdom». De generelle kommentarene på side 56 i proposisjonen skulle ikke skal tolkes isolert, men i lys av de spesielle på side 89. Hvilken vekt retten tillegger Blodproppdommen er ikke opplagt. I det henviste sitatet fra Blodproppdommen heter det «Det er tale om en «annen skade og sykdom» som ikke er dekket under tilfellene under bokstav a eller b». Om det kan trekkes noe mer ut av sitatet enn hva som sies i Ot.prp.nr. 44 (1988-1989) side 89, er vanskelig å se. Høyesterett poengterte også at forholdet til bokstav a ikke ble drøftet utover dette sitatet. I førstvoterendes henvisning «det synes forutsatt» jf. avsnitt 42, ligger det en reservasjon som kanskje bør tas på ordet. Retten konstaterte ikke at Blodproppdommen fastslo at sikkerhetsventilen kunne supplere bokstav a. Det er også plausibelt å legge til grunn at Høyesterett ville ordlagt seg klarere om den i Blodproppdommen hadde ment å avklare forholdet til bokstav a. Det må derfor medføre riktighet å konstatere at det er Høyesterett i Bolteløftdommen som gjør dette.

Utføring av alminnelig arbeidsoppgaver i form av et tungt løft var etter Høyesteretts mening omfattet av begrepet «skadelige arbeidsprosesser». Det ble lagt avgjørende vekt på at arbeidstaker befant seg i arbeidsstilling hvor det ikke skulle mye til før det oppstod skade. Risikoen kunne skadelidte heller ikke kontrollere når utføringen var forutbestemt og måtte utføres mekanisk for hånd. Med andre ord var skaderisikoen og risiko- og rettferdighetsbetraktninger avgjørende under vurderingen av «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Utgiftene ved at tunge løft dekkes ville heller ikke bli store. Hensynene bak unntaket for belastningslidelser slo med andre ord ikke til.

2.3.4 Rt. 2011 s.368

2.3.4.1 Faktum

En befalskoleelev pådro seg en kuldeskade på tærne under en såkalt «overlevelsesuke». Spørsmålet var om yfl.§ 11 1. ledd litra c gav dekning.

2.3.4.2 Rettens begrunnelse

Førstvoterende, som representerte et enstemmig Høyesterett, tok innledningsvis for seg faktum. En kuldeskade er en nedkjølingsskade som kan inntreffe ved lufttemperaturer mellom 0 og 15 C°. Frostskader oppstår ved lufttemperaturer under 0 C°. Kuldeskader skyldes eksponering for fuktighet direkte på huden eller gjennom bekledning. Hvorvidt kuldeskaden oppstod den siste natten, eller om alle dagene var medvirkende, var uten betydning for resultatet. Det ble lagt til grunn at skadelidte unnlot å beskytte seg mot kulden av manglende kjennskap til risikoen for skader under slike temperaturer. Temperaturen avvek heller ikke fra hva som var normalt i september, med plussgrader om dagen og minimumstemperaturer om natten på mellom minus 0,4° og minus 1,6°.

Lagmannsretten hadde avvist dekning etter bokstav a. Nattekulden hadde ikke inntrådt «plutselig eller uventet» og utgjorde heller ingen «ekstraordinær belastning». Kuldeskaden falt også utenfor Yrkessykdomsforskriften § 2 A. Problemstillingen var hvordan vilkåret «påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» skulle tolkes.

Etter Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 56 og 89 skulle bokstav c primært supplere listesykdommene. Dette hadde også støtte i NOU 2004:3 Arbeidsskadeforsikring side 471, jf. side 236-237 og 451. Etter Blodproppdommen og Bolteløftdommen hadde imidlertid forståelsen av vilkåret «annen skade og sykdom» endret seg. Nedslagsfeltet til bokstav c var ikke vidt, men begrenset til tilfeller som falt rett utenfor bokstav a og b.

Begrepet «arbeidsprosesser» var ikke begrenset til «tekniske, kjemiske eller mekaniske arbeidsoppgaver som utføres etter en forhåndsbestemt og klart definert fremgangsmåte, og der den enkelte arbeidstaker har liten eller ingen innflytelse over hvordan utførelsen skal skje» jf. avsnitt 46. Manuelle oppgaver falt også innenfor. Selv der arbeidstaker

rådde over ulike alternativer for gjennomføring av sine arbeidsoppgaver, ville et tilfelle kunne aksepteres hvis et av alternativene fortonet seg som mer naturlig enn et annet.

På bakgrunn av forarbeidene og skadelidtes arbeidssituasjon i Blodproppdommen og Bolteløftdommen, var det klart at ordlyden «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» begrenset hvilke tilfeller som falt inn under bestemmelsen. Saken fordret imidlertid ingen generell drøftelse av dette vilkåret, for øvelsen var ingen «arbeidsprosess». Befalsskoleelevene skulle klare seg selv, de hadde få føringer og var ikke underlagt tilsyn av overordnet befal. Det hjalp ikke at befalsskoleelevene hadde måtte takle store påkjennelser i forbindelse med utførelsen av oppgavene. I motsatt fall ville nærmest alle skader ved fysisk og psykisk krevende arbeid kunne dekkes, noe som hadde liten støtte i rettens tolkning av bestemmelsens anvendelsesområde. En slik terskel kunne også skape vanskelige avgrensningsspørsmål. Risiko-, pulveriserings- og rettferdighetshensyn hadde bare generell rekkevidde. Ordlyd, forarbeider og rettspraksis talte klart imot. Erstatning for slike skader var etter rettens mening et anliggende for lovgiver.

2.3.4.3 Kommentar

Dommen slår fast at anvendelsesområdet til bokstaver c er ikke vidt, men begrenset til tilfeller som ligger i randsonen av hva som dekkes av bokstav a og b.

Det ble ikke knyttet noen bemerkninger til om saken dreide seg om bokstav c som supplement til bokstav a eller b, enda den ankende part anførte at kuldeskaden lå nært opp til hva som dekkes etter begge. Med andre ord var tolkningen av «skadelige arbeidsprosesser» ikke avhengig av hvilket av alternativene som ikke var oppfylt.

Forståelsen av forarbeidene jf. Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 56 og 89 avviker ikke fra Bolteløftdommen. Det virker heller ikke som om Høyesterett har tillagt NOU 2004:3 noen betydning. Under det forløpige tolkningsresultatet i avsnitt 45, henvises det kun til «forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven», samt rettspraksis.

Det ble ikke redegjort for begrensningene i uttrykket «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser», hvilket må innebære at retten ikke fant det nødvendig å ta stilling til

betydningen av skaderisikoen. Begrepet «arbeidsprosess» ble derimot satt på spissen. Det var ikke bare tekniske og mekaniske fremgangsmåter bestemt av arbeidsgiver som falt inn under begrepet. Også manuelle arbeidsoppgaver kunne omfattes. Det må antas at betegnelsen sikter til mer generell utførelse av arbeidsoppgaver. Høyesterett la avgjørende vekt på risikoen bare kan belastes arbeidsgiver i den grad risikoen ikke kan kontrolleres av arbeidstaker på grunn av føringer førstnevnte legger på utførelsen.

Kvalitative vilkår til innholdet i arbeidsprosesser i form av fysisk og psykisk krevende oppgaver, hadde etter rettens mening liten forankring i bestemmelsens begrensede anvendelsesområde. Et annet poeng er at en slik terskel er lite forenlig med hensynene bak unntaket for belastningslidelser. Med den «generell rekkevidden» til risiko-, pulveriserings- og rettferdighetshensyn menes at hensynene bak yfl. § 11 også kan gjøre seg gjeldende for tilfeller som faller utenfor bestemmelsen. Disse kan imidlertid ikke begrunne dekning på bekostning av den rettsregelen Høyesterett har kommet frem til.

3 Forståelsen av yfl. §11 1. ledd bokstav c

3.1 Innledning

Den overordnede problemstillingen under yfl. § 11 1. ledd bokstav c er hvem som er nærmest til å bære ansvaret for den risikoen som har materialisert seg i skade eller sykdom hos arbeidstaker. På bakgrunn av den foregående gjennomgangen av relevante rettskilder, skal jeg nå prøve å gi en oversikt over hvilke momenter som er relevante under bestemmelsen og hvilken vekt de har innbyrdes. I forhold til hva som positivt omfattes av bokstav c, er det mulig å anlegge to ulike innfallsvinkler. Den ene er å anse bestemmelsen som et rent supplement til bokstav a og b. Yrkesskadedekningen er da primært forbeholdt skader og sykdommer som følge av arbeidsulykker og yrkessykdommer. Det vil imidlertid være anledning til å dekke tilfeller som er nær ved å oppfylle vilkårene i disse bestemmelsene gjennom bokstav c. Utgangspunktet for en slik suppleringsregel blir hvilke skader og sykdommer som omfattes av bokstav a og b. Vilkårene i den må dessuten trekkes opp på bakgrunn av vilkårene i bokstav a og b.

På den annen side er det klart at bokstav c utgjør et selvstendig hjemmelsgrunnlag for yrkesrelaterte skader og sykdommer. Anvendelsesområdet til bestemmelsen er i utgangspunktet heller ikke tvilsomt, det ligger mellom belastningslidelser og de tilfellene som dekkes av bokstav a og b. Når rettferdighets-, risiko- og pulveriseringshensyn har spilt en sentral rolle i rettspraksis, kan bokstav c til dels minne om et ulovfestet objektivt ansvar.

Suppleringsynet har vært gjennomgående i både forarbeider og rettspraksis. Det medfører likevel ikke at innfallsvinklene leder til ulike resultater. For å komme nærmere hvilke konkrete skader og sykdommer som kan dekkes av bestemmelsen, har jeg valgt å ta utgangspunkt i hva som dekkes etter bokstav a og b. En eksemplifisering av potensielle bokstav c- tilfeller lar seg lettere gjennomføre hvis man ser på hva som for eksempel faller utenfor de to forskriftene om yrkessykdommer. Et annet poeng er at innholdet i «skadelige stoffer og arbeidsprosesser» også har blitt hevdet å måtte fastlegges på bakgrunn av det avdempede ulykkesbegrep. Min fremgangsmåte er imidlertid ingen fasit på hvordan man bør gå frem, ei heller et standpunkt til hvilken innfallsvinkel som har mest for seg. Min agenda er det materielle innholdet i sikkerhetsventilen, og det vil ikke forandres med denne tilnærmingen.

3.2 Vilkåret «annen skade og sykdom»

3.2.1 De rettslige utgangspunkter

Som Høyesterett uttalte i Rt. 2011 s. 368 er bokstav c en sikkerhetsventil for de skader og sykdommer som ligger nær å bli dekket av bokstav a og b. For å komme nærmere dette anvendelsesområdet, tar jeg utgangspunkt i hvilke lidelser som dekkes etter bokstav a og b, før jeg gir meg i kast med de konkrete momentene i 3.2.2.

I ftrl. § 13-3 1. ledd er yrkesskade definert som «en personskade, en sykdom eller et dødsfall som skyldes en arbeidsulykke». «Personskade» og «sykdom» favner vidt. I NOU 2004 : 3 på side 220 legges det til grunn at det ikke kreves mer enn en fysisk eller psykisk forringelse av legemet som fordrer legehjelp. Yfl. § 11 1. ledd bokstav a dekker

med andre ord de fleste fysiske og psykiske skader og sykdommer som skyldes arbeidsulykker. Når bokstav c dekker det mer jf. ordlyden «annen skade og sykdom», vil bestemmelsen ikke være strengere med tanke på hvilke lidelser som kan dekkes. Skadens eller sykdommens art vil ha liten betydning med tanke på de beskjedne krav som stilles. Begrensningene ligger derfor i «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Nærmere bestemt vil vilkåret «annen skade og sykdom» under supplerings av bokstav a ikke fordre noen reell drøftelse utover å konstatere at arbeidsulykkesbegrepet ikke er oppfylt. Betegnelsen blir dermed ikke mye mer enn et navn på resultatet av at det eventuelt foreligger «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». RG. 2009 s.422 er et godt eksempel. Her hadde arbeidstaker pådratt seg hjerteinfarkt under flytting av kjøkkeninventar. Arbeidstaker krevde prinsipalt dekning etter det avdempede arbeidsulykkesbegrepet, subsidiært etter bokstav c. Hjerteinfarkt må sies å ligge nær blodpropp, men lidelsen ble bare konstatert som «annen skade sykdom», uten en selvstendig drøftelse. Den prinsipale anførselen ble godtatt av lagmannsretten, mens dekning etter sikkerhetsventilen ble avslått fordi kravet til «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» ikke var oppfylt.

For at en lidelse i en av de to forskriftene skal kunne godkjennes som yrkesskade, må kravet til årsakssammenheng være oppfylt. Dette kravet er lovregulert for ytelser etter yrkesskadetrygd jf. ftrl.§13-4. 2. ledd. Yfl. § 11 1. ledd bokstav b har ikke samme krav til årsakssammenheng, men opererer i stedet med en omvendt bevisbyrde jf. 2. ledd. Hvis skadelidte med alminnelig sannsynlighetsovervekt kan bevise at hans lidelse er en listesykdom, er det motparten som må motbevise presumsjonen om at en yrkessykdom forutsettes å ha blitt påført arbeidstaker «i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden» jf. yfl. § 10. Denne bevisbyrden er tung. Det fremgår av ordlyden og av forarbeidene¹⁴ at «åpenbart» innebærer en «betydelig sannsynlighetsovervekt». Når skadelidtes lidelse må være en listesykdom, ligger det også en forutsetning om at lidelsen tilfredsstiller eksponeringskravene som stilles for vedkommende lidelse i den aktuelle forskriften.

Forskriftene inneholder både sykdomsgrupper og bestemte sykdommer. Forskrift om sykdommer og forgiftninger § 2 dekker for eksempel blyforgiftning som følge av

---

¹⁴ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 89

behandling av blyholdige ertser. Yrkessykdomsforskriften § 1 bokstav A dekker sykdommer forårsaket av forgiftning, mens bokstav H bare dekker bestemte smittsomme sykdommer som for eksempel tuberkulose, difteri og gulsott.

Yrkessykdomsforskriften rommer også sjeldne sykdommer, ja til og med enkelte belastningslidelser jf. § 1 bokstav F om sykdommer som er fremkalt av vibrasjoner fra vibrerende maskiner og verktøy. Forskriftene inneholder således ingen ensartet oppstilling av typiske yrkessykdommer, men en oversikt over høyst forskjellige sykdommer og sykdomskategorier som kan skyldes ulike eksponeringsforhold.

Forskrift om sykdommer og forgiftninger er ikke uttømmende jf. § 1. 2. ledd. Den overlappes til dels av Yrkessykdomsforskriften. Sistnevntes § 2 bokstav A dekker imidlertid alle sykdommer som skyldes kjemisk forgiftning eller påvirkning. I forhold til forgiftning og kjemisk påvirkning er de to forskriftene praktisk talt uttømmende. En supplerings gjennom bokstav c er derfor tvilsom. Det samme gjelder i forhold til Yrkessykdomsforskriften § 1 bokstav C om sykdommer som skyldes strålingsenergi, som også kan dekkes etter Forskrift om sykdommer og forgiftninger § 2. Det er derfor et lite spillerom for sikkerhetsventilen i forhold til hele sistnevnte forskrift.

Yrkessykdomsforskriften § 1 bokstav G og I dekker også «sykdommer», hvilket i praksis gjør disse bestemmelsene uttømmende. Dette er henholdsvis lidelser som følge av endringer i barometertrykk og sykdommer etter vaksinasjon.

Etter bokstav c er det arbeidstaker som med alminnelig sannsynlighetsovervekt må bevise at han er påført en lidelse utenfor listesystemet jf. «annen skade og sykdom». «påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» erstatter eksponeringskravene i ftrl. § 13-4 2. ledd og de to forskriftene. Der Yrkessykdomsforskriften angir bestemte sykdomskategorier som for eksempel hud- og lungesykdommer jf. § 1 bokstav B eller bestemte sykdommer som kolera jf. § 2 bokstav c ligger potencialet til sikkerhetsventilen. Jørn Ingebrigtsen har i «Sikkerhetsventilen» i yrkesskadeforsikringsloven- Høyesteretts dom i Rt-2004-261» i TFE 2004 side 178-190 gitt en del eksempler på lidelser utenfor Yrkessykdomsforskriften som kan tenkes å falle inn under bokstav c.

Forskriftens § 1 bokstav B omfatter allergiske hud- og lungesykdommer. En baker som utvikler melastma vil kunne oppnå dekning etter denne bestemmelsen. Utvikler vedkommende derimot rhinoconjunctivitt, altså rennende nese og øyne, vil bokstav c være et alternativ. Da er det ikke lenger en allergisk hud- eller lungesykdom, men allergiske plager i de øvre luftveier.

Forskriftens § 1 bokstav D dekker kun nedsatt hørsel. Øresus uten nedsatt hørsel kan tenkes å falle inn under bokstav c.

I forskriftens § 1 bokstav E gis det dekning for lungesykdommer som skyldes påvirkning fra finfordelte stoffer. I Olivinsaken ble det lagt til grunn at tannslitasje forårsaket av finfordelte stoffer i form av støv falt innenfor sikkerhetsventilen. Bokstav E overlappes imidlertid av bokstav A hvis påvirkningen er kjemisk. I Olivinsaken ble det ikke tatt stilling til dette, men det er liten tvil om at et slikt tilfelle faller inn under bokstav A fremfor sikkerhetsventilen.

Forskriftens § 1 F gir dekning for vibrasjonsskader i armer og hender fra maskiner. Dette er en form for belastningslidelser. Her hevder Ingebrigtsen at supplerings gjennom bokstav c kan bli problematisk av hensynet til belastningslidelser.

Forskriftens § 1 bokstav H om smittsomme sykdommer vil kunne suppleres av sikkerhetsventilen. Andre lidelser og lidelser pådratt andre steder enn på listen vil kunne omfattes. Det samme gjelder i forhold til forskriftens § 2.

3.2.2 Relevante momenter

Etter den danske sikkerhetsventilen jf. Arbejdsskadeforsikringsloven § 7 nr. 2, kan alle lidelser som ikke er omfattet av listen over godkjente yrkessykdommer godkjennes som yrkesskade hvis de anses som «udelukkende eller i overvejende grad at være forårsaget af arbejdets særlige art». En slik «åpen» sikkerhetsventil har støtte i ordlyden «annen skade og sykdom», men det er liten tvil om at departementet ønsket å begrense anvendelsesområdet til bokstav c ved at det kun var «typiske yrkessykdommer» som skulle dekkes jf. Ot.prp. nr.44 (1988-1989) side 56 og 89. Alle tilfeller som faller

utenfor bokstav b skal med andre ord ikke kunne fanges opp av bokstav c. Spørsmålet er imidlertid om og hvilke føringer begrepet «typiske yrkessykdommer» gir i forhold til hvilke lidelser som kan dekkes.

Skårberg og Reusch hevder et eventuelt «typisitetsskrav» vil ha et usikkert innhold. Er lidelsen ment å inntreffe jevnlig i arbeidslivet, i det aktuelle yrket eller på den konkrete arbeidsplassen, eller er det tilstrekkelig at lidelsen er relatert til arbeidslivet? Poenget til forfatterne er at bokstav c vil bli lite anvendelig, ettersom selv enkelte av listesykdommene ikke oppfyller slike krav.¹⁵

I Blodproppdommen slo flertallet fast at det var to grupper lidelser utenfor Yrkessykdomsforskriften som kunne gi dekning etter bokstav c. Typiske listesykdommer, og lidelser som bør likestilles med listesykdommene fremfor belastningslidelser.

Det kan synes tungvint å måtte skille mellom «typiske yrkessykdommer» og lidelser som bør likestilles med listesykdommer fremfor belastningslidelser. Det er også egnet til forvirring at det tales om «typiske yrkessykdommer» utenfor Yrkessykdomsforskriften. Listesystemet er jo som nevnt tidligere ikke en enhetlig rangering av typiske yrkessykdommer. Både flertallet og mindretallet i Blodproppdommen drøftet likefullt om venetrombose var en vanlig sykdom generelt og i sveiseryrket, og om den skyldtes en ytre årsaksfaktor. Om disse vurderingene skal oppfattes som momenter i et kvalitativt vilkår om «typisk yrkessykdom» er derimot usikkert. Man kan få godkjent lidelser som ikke trenger å være «typiske yrkessykdommer». Da er det tilstrekkelig at det foreligger forhold som ut ifra yrkesskadeforsikringens formål og system berettiger dekning.

Kjernen i begrepet «belastningslidelser» er et belastende element som over tid gir en kumulerende virkning i muskel- og skjelettsystemet jf. ftrl § 13-3 3. ledd 1. punktum. Hjelpepleiere som daglig må løfte og forflytte personer, er en gruppe som risikerer å pådra seg belastningslidelser. Etter 2. punktum faller dessuten lidelser som er et resultat

---

¹⁵ Lars Olav Skårberg og Marianne Reusch Yrkesskade (2003) side 73-75

av psykiske påkjenninger over tid også utenfor dekningen. Med andre ord vil mobbing og trakassering fort kunne falle utenfor.

Det er tre elementer flertallet i Blodproppdommen synes å legge vekt på i avgjørelsen av hvorvidt en lidelse aktualiserer unntaket for belastningslidelser jf. avsnitt 50 til 52 i dommen. Det sentrale ved belastningslidelser er årsaksmekanismen, kjennetegnet ved et belastende element som suksessivt påvirker muskel- og skjelettsystemet med en kumulerende virkning på kroppen. Dette slo ikke til. Det forelå riktignok årsakssammenheng mellom lidelsen og arbeidsstillingen, men sannsynligheten for å pådra seg blodpropp økte ikke etter hvert som arbeidsstillingen ble repetert over tid. For det andre er belastningslidelser multifaktorielle, hvilket innebærer at det ofte kan være vanskelig å fastslå den konkrete årsaken. Dette momentet var oppfylt, for arbeidsstillingen var kun en av flere kroppsstillinger som kunne utløse blodpropp. Det tredje momentet som det pekes på, er om lidelsen er en typisk yrkesskade. Hvis en lidelse er sjelden, slik som venetrombose, vil ikke hensynene bak unntaket for belastningslidelsene slå til i samme grad. For det er de økonomiske og administrative konsekvensene av å innrømme dekning til en så omfangsrik og uensartet gruppe som belastningslidelser som holder disse lidelsene utenfor dekningen. Det administrative problemet ligger til dels i vanskelighetene som er forbundet med å konstatere årsaken til multifaktorielle lidelser. Rettferdighets- og risikobetraktningene bak yrkesskadedekningen slo derimot inn med vesentlig tyngde.

Skillet mellom «typiske yrkessykdommer» og lidelser som bør likestilles med listesykdommer er imidlertid ikke like uhandterlig og skarpt som Blodproppdommen kan gi inntrykk av. TJARE-2004-94558 kan benyttes som eksempel. Tingretten slo fast at tinnitus, såkalt øresus, var dekket av yfl. § 11 1. ledd bokstav c. Retten konstaterte innledningsvis at tinnitus ikke var en belastningslidelse. Den presiserte at det på bakgrunn av Blodproppdommen ikke var nødvendig at det forelå en typisk yrkessykdom, men fremhevet allikevel at lidelsen hadde flere trekk som gjorde det naturlig å karakterisere den som en typisk yrkessykdom. Tinnitus var beslektet med nedsatt hørsel, som er en listesykdom. Begge var forårsaket av en ytre påvirkning i form støy, og begge innebar skade i det indre øre. Å fastlegge faktisk årsakssammenheng for

øresus kunne riktignok være vanskelig, men det var ikke mange som fikk redusert inntektsevne av øresus, selv om lidelsen var utbredt. Etter bokstav c er det også skadelidte arbeidstaker som har bevisbyrden for at det foreligger årsakssammenheng. De økonomiske og administrative hensynene som begrunnet unntakene for belastningslidelsene gjorde seg derfor ikke like gjeldende. Det grunnleggende hensynet bak yrkesskadeforsikringsloven, herunder rettferdighetshensynet, talte derimot tungt for at lidelsen var dekket av bokstav c.

Hvis det var tilstrekkelig at det forelå en «typisk yrkessykdom», hadde det vært unødvendig å komme inn på hensynene bak unntaket for belastningslidelsene og rettferdighets- og risikobetraktninger, for tinnitus var etter rettens mening opplagt en «typisk yrkessykdom». For lidelser som faller utenfor Yrkessykdomsforskriften, er det derfor liten grunn til å operere med «typiske yrkessykdommer» og en restkategori hvor det må foreligge forhold som ut ifra lovens formål og system betinger dekning. Som et utgangspunkt er det tilstrekkelig at lidelsen i seg selv faller utenfor Yrkessykdomsforskriften. Uavhengig av hva slags skade eller sykdom det er snakk om, må rettferdighets- og risikobetraktninger gjøre seg gjeldende på bekostning av de administrative og økonomiske konsekvensene av å innrømme dekning. Lidelsens karakter, eksponeringens karakter og om lidelsen er vanlig i forhold til yrke, er kun momenter i en helhetsvurdering. Om en lidelse derfor er en «typisk listesykdom» eller en lidelse som bør likestilles med listesykdommene fremfor belastningslidelser, er i grunnen ikke annet enn to sider av samme sak.

Influenza og lungebetennelse kan brukes som eksempel. Disse faller utenfor Yrkessykdomsforskriften § 1 bokstav H om smittsomme sykdommer. Dette er sykdommer som rammes forholdsvis mange arbeidstakere og som skyldes ytre eksponering gjennom smitte. Det vil allikevel gi liten mening å innrømme dekning etter bokstav c fordi det var en «typisk yrkessykdom». De økonomiske konsekvensene av å innrømme dekning taler jo sterkt imot at slike lidelser skal kunne omfattes.

3.2.3 Er det noen nedre grense for hva som kan regnes som «skade og sykdom»?

Det er usikkert om det gjelder et krav i form av diagnose eller skadedefinisjon etter medisinske termer for at et tilfelle skal kunne betraktes som skade eller sykdom etter bokstav c. Det er blitt hevdet det vil være tilfellet dersom ordet «sykdom» i Yrkessykdomsforskriften innebærer et slikt krav.¹⁶ Da vil det gjelde et tilsvarende vilkår etter bokstav c i kraft av den samme ordlyden.

I LG-2004-8875 avviste lagmannsretten dekning for MCS, såkalt «kjemisk intoleranse», etter yfl. § 11 1. ledd bokstav b og c. Det var ikke godtgjort at arbeidstaker hadde MCS, men lidelsen kunne heller kvalifisere som «sykdom», blant annet fordi den ikke kunne bestemmes etter objektive diagnostiske tester og det heller ikke fantes bredt aksepterte kriterier for diagnosesetting. Lagmannsretten la til grunn at det måtte foreligge en «sykdom» etter begge alternativer.

I FKN-2011-203 la flertallet i Finansklagenemda til grunn at MCS gav dekning etter bokstav c. Ordlyden «skade og sykdom» skulle ikke tolkes innskrenkende i den forstand at bestemmelsen stilte opp krav om sykdomsdiagnose eller skadedefinisjon i medisinsk forstand. Flertallet la vekt på at yrkesskadeforsikringsloven var en rettighetslov, hvor det krevdes klare holdepunkter i andre rettskilder for å forankre slike krav. Verken ordlyden eller forarbeidene gav støtte for et slikt syn. I motsetning til bokstav b hvor det stilles krav om diagnose, var begrensingene i bokstav c ivaretatt ved kravet om årsakssammenheng og «skadelige arbeidsprosesser».

Hvis det ikke trenger å foreligge en diagnose etter bokstav b, vil det heller ikke kunne kreves etter bokstav c, som jo omfatter det mer. Problemstillingen er altså lite relevant hvis man ikke legger en slik forutsetning om bokstav b til grunn.

Kravet om diagnose i bokstav c støttes opp av den korresponderende ordlyden med Yrkessykdomsforskriften og det snevre anvendelsesområdet som bestemmelsen har.

---

¹⁶ Jørn Ingebrigtsen ««Sikkerhetsventilen» i yrkesskadeforsikringsloven- Høyesteretts dom i Rt-2004-261» i TFE 2004 side 178-190

Ordlyden «annen skade og sykdom» utelukker likevel ikke det motsatte tolkningsresultat. Diagnosesetting etter bokstav b kan forsvares med den fordel arbeidstaker har ved den omvendte bevisbyrden etter yfl. § 11 2. ledd. Den fordel har ikke skadelidte etter bokstav c. Krav om diagnostiserbare lidelser og skader etter medisinske definisjoner kan også sees under synsvinkelen «typisitetskrav». Med tanke på at flertallet i Blodproppdommen klart slo fast at også andre lidelser en «typiske» yrkessykdommer kan dekkes, kan det anføres at et «typisitetskrav» i form av diagnose ikke vil være avgjørende etter bokstav c.

Rettferdighets- og risikobetraktninger peker i to retninger. Hvis det er klart at skadelidte er blitt påført negative konsekvenser som følge av «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser», er det ingen grunn til at et krav om diagnose skal kunne hindre vedkommende dekning. På den annen side kan jo et krav om diagnose i seg selv sees på som et utslag av rettferdighets- og risikobetraktninger. Det er lite rimelig om arbeidsgiver pålegges ansvaret for enhver risiko for negative fysiske og psykiske konsekvenser som et yrke kan medføre. Et krav om diagnose kan derfor sees som en avgrensning av arbeidsgivers risikoansvar. Tilstander som MCS, krystallsyke, depresjon, utbrenthet og generelle ryggsmarter vil alle være forbundet med ubehag, men arbeidstaker bør ikke kunne sko seg på arbeidsgiver ved at slike diffuse tilstander eller avvik fra normaltilstanden skal kunne godkjennes som yrkesskader. Risikoen for slike tilstander må sies å være en risiko som enhver løper ved i det hele tatt å delta i arbeidslivet. Pulveriseringshensynet slår heller ikke til i slike tilfeller. Det bare risikoen for skade og sykdom som arbeidsgiver har foranledning til å forhindre som det kan forventes at han bærer gjennom avgift til yrkesskadeforsikringen. Å innrømme dekning for disse tilstandene, kan derfor minner om et ulovfestet objektivt ansvar.

Hvilke administrative og økonomiske konsekvenser det vil få om det ikke stilles krav til diagnose, er imidlertid et annet spørsmål. Det er ikke tvilsomt at det finnes en rekke tilstander som ikke lar seg definere ved diagnose. Umiddelbart vil dekningen kunne utvides hvis også slike tilstander kan godkjennes. Et poeng er allikevel at hvis lidelsen ikke lar seg diagnostisere, vil det ofte bli tilsvarende vanskelig å påvise årsakssammenheng med «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Som

Finanklagenemndas flertall pekte på, er dette gode grunner til å anse disse vilkårene som tilstrekkelige til å ivareta sikkerhetsventilens begrensede anvendelsesområde.

3.2.4 Kan en listesykdom godkjennes etter bokstav c?

De to yrkessykdomsforskriftene er ikke bare lister over skader og sykdommer, men inneholder også vilkår om hvilke eksponeringsårsaker som må foreligge før lidelsene kan godkjennes som yrkesskader. Hvis kravene til eksponering ikke er oppfylt, kan det derfor spørres om kravet til eksponering gjennom «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» etter bokstav c medfører at den samme lidelsen kan gi dekning etter denne bestemmelsen.

Yrkessykdomsforskriften § 1 bokstav H dekker en rekke sykdommer som skyldes smitte påført under arbeid i bestemte yrker og ved bestemte arbeidsmiljøer.

Bestemmelsen favner vidt ved at den i tillegg bruker betegnelsen «o.l eller ved annen yrkesutøvelse der virksomheten skjer i miljøer med særskilt sykdoms- eller smittefare». Er smitten påført utenfor slike eksponeringsforhold, er det ingen grunn til at ikke den samme lidelsen skal kunne dekkes, hvis smitten er forårsaket av «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Alminnelig renholdsarbeid er ikke et yrke som er en forlengelse av de bestemte yrkene jf. «o.l» i Yrkessykdomsforskriften § 1 bokstav H. Her kan man se for seg en renholdsarbeider som kommer i kontakt med en sprøyte eller blod og pådrar seg hepatitt eller HIV. Dette kan forekomme de fleste steder, og ikke bare i miljøer med særlig smittefare slik som sprøyterom. Smitteoverføringen trenger heller ikke være ulykkesartet, slik at det markerte arbeidsulykkesbegrepet kommer til anvendelse jf. Rt. 2009 s. 1485.

§ 2 bokstav A i den samme forskriften er et annet eksempel. Den dekker «Følger av kulde og lav temperatur under arbeid i ishavsstrøk.» Her kan man tenke seg redningspersonell som må ut til fots for å lete etter savnede personer i tåke og under kjølige temperaturer. Hvis disse må tilbringe flere netter ute, vil de kunne pådra seg forfrysningsskader, og i verste fall koldbrann. Disse vil ikke kunne oppnå dekning etter yrkessykdomsforskriften, for «ishavsstrøk» vil geografisk utelukke hele fastlands-Norge. Dette vil derimot kunne tenkes å være lidelser som skyldes «påvirkning fra

skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Et annet eksempel er personer som må utføre arbeid i fryserom.

Jeg har ikke funnet problemstillingen omtalt i rettspraksis eller i litteraturen. Ordlyden «annen skade og sykdom» kan tilsi at det må foreligge en annen lidelse enn listesykdommene. Det avgjørende bør vel imidlertid være at den aktuelle lidelsen ikke dekkes av yfl. 11 1. ledd bokstav b, ikke hvorfor. Da er det jo rent faktisk en annen skade eller sykdom enn den som er likestilt med yrkesskader etter bokstav b. Ingebrigtsen kan tas til inntekt for et slikt syn på bakgrunn av sine bemerkninger til Yrkessykdomsforskriften § 1 bokstav H og § 2 bokstav A jf. Punkt 3.2.1. Askeland synes også å være av denne oppfatningen.¹⁷

3.2.5 Nærmere om Rt. 2011 s.368

Det som er interessant ved denne dommen er at Høyesterett ikke tok stilling til om kuldeskaden i seg selv burde unntas dekning, men nøyde seg med å slå fast at det ikke forelå «arbeidsprosesser». Yrkessykdomsforskriften § 2 A vil som nevnt utelukke kulde- og frostskader som er pådratt på fastlandet i Norge. Disse skadene kan i utgangspunktet ramme alle arbeidstakere som tjener sitt daglige brød utendørs. Kuldeskader kan dessuten inntreffe mellom 0-15 grader. Eksponeringen foregår tilnærmet året rundt. De økonomiske konsekvensene av å innrømme dekning har dermed et potensielt stort omfang. Det er derfor et uttrykk for klar lovgivervilje når frost- og kuldeskader ikke omfattes av Yrkessykdomsforskriften § 2 A. Om kuldeskaden i seg selv burde unntas dekning på bakgrunn av kriteriene i Blodproppdommen, er derfor en problemstilling man kunne forvente at Høyesterett ville ta opp. Det kan derfor være holdepunkter for å hevde at Høyesterett har renonsert på innholdet i «annen skade og sykdom». Nærmere bestemt vil ikke uttrykket ha noen selvstendig betydning utover at den aktuelle skaden eller sykdommen faller utenfor bokstav a og b.

---

¹⁷ Bjarne Askeland Kommentarer til yrkesskedeforsikringsloven, note 85.

Hvis man nøyer seg med å konstatere at en lidelse ikke er omfattet av bokstav a eller b, vil bestemmelsen i prinsippet kunne dekke «all» skade og sykdom. Dette vil være i strid med både flertallets og mindretallets premisser i Blodproppdommen, og i sterk kontrast til forutsetningen om at bestemmelsen har et begrenset anvendelsesområde. På den annen side kan ikke «annen skade og sykdom» leses isolert, men i sammenheng med «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Det er først og fremst hvor det er snakk om diffuse sykdoms- og skadetilstander hvor det er grunn til å foreta en reell avgrensning under det første vilkåret. «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» er i seg selv et vilkår om eksponering for skade og derfor anvendelig til å avgrense et tilfelle mot belastningslidelser. Under hvilket alternativ de ulike hensynene pro et contra dekning drøftes er derimot ikke avgjørende. Både Bolteløftdommen og Rt. 2011 s. 368 viste at rettferdighets- og risikohensyn og de økonomiske og administrative konsekvensene av å innrømme dekning var avgjørende under «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser».

Etter min mening kan Rt. 2011 s. 368 ikke tas til inntekt for en fravikelse av kravene i Blodproppdommen. Selv om retten kunne unntatt kuldeskaden på bakgrunn av «annen skade og sykdom» etter premissene i Blodproppdommen, ble resultatet likevel det samme. Og det er langt fra tilfeldig. For Høyesteretts motvilje mot at fysisk og psykiske krevende arbeidsoppgaver kunne være tilstrekkelig som «arbeidsprosesser» skyldes jo de økonomiske konsekvensene av at de fleste skader som oppstod som følge av slike arbeidsoppgaver ville kunne dekkes. Med andre ord slo hensynene bak unntaket for belastningslidelser til. Hadde en drøftelse etter premissene i Blodproppdommen kunne medført et annet resultat, er det nærliggende at Høyesterett hadde gått nærmere inn på vilkåret «annen skade og sykdom».

3.2.6 Oppsummering

Vurderingstemaene fra Blodproppdommen er fortsatt gjeldende i forhold til hvilke lidelser utenfor bokstav b som kan dekkes av sikkerhetsventilen. Alle skader og sykdommer utenfor listesystemet kan ikke dekkes av sikkerhetsventilen, men på den annen side er betydningen av begrepet «typiske yrkessykdommer» begrenset. Alle lidelser som faller utenfor Yrkessykdomsforskriften vil måtte vurderes på samme måte. Det er bare belastningslidelser som klart faller utenfor. Hvor sikkerhetsventilen

supplerer bokstav a, vil vilkåret om «annen skade og sykdom» ikke innebære noen drøftelse utover å konstatere at arbeidsulykkesbegrepet ikke er oppfylt.

3.3 Vilkåret «påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser»

3.3.1 De rettslige utgangspunkter

Rettskildebildet i etterkant av Bolteløftdommen har vært preget av ulike syn på hvordan og hvor langt bokstav c supplerer bokstav a. Morten Gaarder har i TFE 2009 s.256 -293 «Yrkesskadeforsikringsloven og Bolteløft-dommen» tatt til orde for at innholdet i «skadelige arbeidsprosesser» må fastlegges bakgrunn av vilkårene i det avdempede ulykkesbegrepet ved supplerings av bokstav a.

Gaarder hevder avgjørelsen i Blodproppdommen ikke har overføringsverdi til bokstav c som supplement til bokstav a. Nærmere bestemt tok forarbeidene kun sikte på å regulere bokstav c som supplement til bokstav b. Dette er begrunnelsen for hvorfor både flertallet og mindretallet i Blodproppdommen mente at bokstav c kan supplere bokstav b, men allikevel ikke var tiltenkt et bredt nedslagsfelt. Avgjørelsen gjaldt dessuten kun supplerings av bokstav b. Selv om Høyesterett i avsnitt 42 i Bolteløftdommen mente at det i Blodproppdommen syntes forutsatt at bokstav c kunne supplere bokstav a, burde både forholdet til og momentene i supplerings av bokstav a ha kommet klart til uttrykk i Blodproppdommen hvis Høyesterett også hadde ment å avklare forholdet til bokstav a. Med andre ord, må supplerings ta utgangspunktet i premissene under «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» i Bolteløftdommen. På bakgrunn av disse, hevdes bokstav c dels å opprettholde, dels å modifisere og dels erstatte ulykkesbegrepet når den supplerer bokstav a, mens supplerings av bokstav b vil avgjøres på bakgrunn av årsaks- og bevissspørsmål. Rekkevidden til bokstav c er heller ikke ment å være vid ved supplerings av bokstav a jf. forarbeidenes begrensning av bestemmelsen gjennom «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser».

For å kunne ta stilling Gaarders resonnement i TFE 2009 s.256 -293 «Yrkesskadeforsikringsloven og Bolteløft-dommen» og de rettskildemessige

innvendingene som har blitt reist, er det nødvendig å se nærmere på hva ved bokstav a som suppleres og hvilke materielle konsekvenser dette innebærer for bokstav c.

3.3.1.1 Bokstav c som forlengelse av det avdempede ulykkesbegrep

Yfl. § 11 1. ledd bokstav a dekker skade og sykdom som følge av arbeidsulykke.

Definisjonen av «arbeidsulykke» i ftrl. §13-3 2. ledd var ment å manifestere gjeldende trygderettspraksis jf. Ot.prp.nr.29 (1995-1996) s. 130. Den består av et markert og et avdempet alternativ, som hver for seg utgjør en «arbeidsulykke». Det markerte ulykkesbegrep jf. 1. punktum omfatter de alminnelige ulykkeshendelsene som for eksempel snekkeren som får en løs takbjelke i hodet. Her må arbeidstaker ha blitt utsatt for «plutselig eller uventet ytre hending». Det må nærmere bestemt inntreffe en akutt og uforutsett skadeutløsende årsak utenfor skadelidtes legeme. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører

Under det avdempede ulykkesbegrep jf. 2. punktum er ulykkesmomentet en «konkret tidsbegrenset ytre hending», som etter NOU 1988:6 side 36 skal omfatte påkjennelser som varer en arbeidsdag eller et skift. I Rt. 2005 s. 1757 Skyggekjennelsen ble kravet til «ytre hending» tolket innskrenkende, slik at det er tilstrekkelig med en «en påkjenning eller en belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.» jf. ordlyden i 2. punktum. Det innebar at en mann som hadde pådratt seg en kneskade da han vred seg ut av en ubekvem arbeidsstilling oppnådde dekning. Det var ikke tale om noen «ytre hending». Skadelidte hadde foretatt manøveren fordi han trodde en stålbjelke var på vei mot ham. Det ble imidlertid påpekt at vedkommende hadde befunnet seg i en vanskelig arbeidsstilling, med vesentlig risiko for skade.

I Rt. 2006 s. 1642 Fotballdommen var spørsmålet om en takling under en fotballkamp kvalifiserte som arbeidsulykke. Problemstillingen under ulykkesmomentet var «hvor vesentlig avviket fra det ordinære må være» med utgangspunkt i risikoen for skade ved arbeidsaktiviteten jf. avsnitt, avsnitt 36. Etter trygderettspraksis måtte det vektlegges om skadelidte kunne kontrollere risikoen og om aktiviteten falt inn under vedkommendes

alminnelige arbeidsoppgaver.¹⁸ Momenter som hastighet, kraft, type ulykke og skadens art kunne også være av betydning. Selve avviket trengte ikke være vesentlig, hvis arbeidet innebar en betydelig risiko for skade der selv små avvik kunne være utslagsgivende. Etter Høyesteretts mening representerte taklingen et vesentlig avvik. Den hadde et stort skadepotensial og var helt utenfor spillets rammer.

En slik «relativisering» av kravet til ulykkeshendelse består etter 2. punktum i et avvik fra arbeidets ordinære ramme. Avviket kan ligge i arbeidsoppgaver som ikke tilhører vedkommendes normale arbeidsoppgaver, eller en uvanlig utførelse av vanlige arbeidsoppgaver. Avviket må imidlertid ha resultert i en ekstraordinær belastning. Dette var ikke tilfelle i Rt. 2007 s. 882 Palle-kjennelsen. Her var en kvinne blitt arbeidsufør etter å ha stablet paller. Retten nektet dekning etter det avdempede ulykkesbegrep. Løftet tilhørte hennes alminnelige arbeidsoppgaver og pallene hadde ikke hatt en betydelig eller uventet vekt. Selv om pallene ble stablet under ett og ikke suksessivt, var ikke dette tilstrekkelige til å utgjøre en ekstraordinær påkjennelse eller belastning.

Ulykkesbegrepet opprettholdes etter bokstav c ved at det gjelder et krav om påkjenning i form av «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Denne kan også etter bokstav c skyldes en «ytre» eller en «indre» årsak. Vilkåret «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» må imidlertid underkastes kvalifikasjonskrav som må fastsettes gjennom en relativisering.

Modifikasjonen er at det etter bokstav c ikke kreves en «ekstraordinær påkjenning». Den nedre grensen for hva som kan utgjøre en «skadelig arbeidsprosess» går imidlertid ikke frem av Bolteløftdommen. Den gir heller ikke noe svar på grensene for påkjenningens tidsmessige utstrekning.

Under ulykkesbegrepet er spørsmålet hvor vesentlig avviket er fra det ordinære, med utgangspunkt i arbeidets alminnelige rammer. På bakgrunn av Høyesteretts uttalelse i Bolteløftdommen om at det skulle lite til før løftet kan føre til skade, er utgangspunktet for relativiseringen etter bokstav c hvor risikopreget arbeidssituasjonen

---

¹⁸ Konkret henviste førstvoterende til kjennelse 4. november 2005 i sak 05/01326 (TRR-2005-1326)

er. Det «ordinære» er altså ikke hva som er normalt i arbeidstakers yrke, men hva som er normalt ved den konkrete utførelsen. Problemstillingen er altså den samme, men med et annet vurderingstema.

Til forskjell fra bokstav a, vil et avvik i form av arbeidsoppgaver utenfor arbeidstakers normale ramme ikke være relevant etter bokstav c. Eksempelet med sekretæren som må løfte kontorinventar, kan derfor ikke oppnå dekning med mindre løftet avviker tilstrekkelig fra ordinær utførelse. En annen forskjell er at arbeidstakere som i sitt ordinære arbeid utsettes for en høy skaderisiko, lettere vil kunne oppnå dekning etter bokstav c enn etter bokstav a. Selv om det heller ikke kreves et vesentlig avvik etter bokstav a jf. Rt. 2006 s. 1642 Fotballdommen, kreves det ikke en ekstraordinær påkjenning eller belastning etter bokstav c. Påkjennelsen kan derfor ligge innenfor rammen av den normale arbeidsprestasjon, så lenge utførelsen avviker tilstrekkelig fra det ordinære. Hjelpepleiere som til daglig må løfte pasienter, vil derfor lettere kunne få erstatning etter bokstav c.

Relativiseringsmodellen er et forslag til en løsning på bokstav c som supplement til bokstav a. Den har blitt kritisert for manglende rettslig grunnlag, og fordi den hevdes å stille opp et vilkår om «risikofylte arbeidsoppgaver» jf. Atle Sønsteli Johansen ”Omfanget av den såkalte sikkerhetsventilen i yrkesskedeforsikringen” i TFE 2010 s. 194-206. De rettskildemessige innvendingene mot et vilkår om kvalifisert skaderisiko knytter seg til den manglende forankringen et slikt vilkår har i Blodproppdommen og til tolkningen av premissene i Bolteløftdommen. Skaderisikoen i Blodproppdommen hevdes å være for lav til at dette vil kunne utgjøre et selvstendig vilkår. Høyesteretts uttalelse i avsnitt 46 i Bolteløftdommen om at bokstav c «klart» kunne dekke en arbeidsstilling som ikke utgjorde en ekstraordinær belastning, er blitt tatt til inntekt for at terskelen for eventuelle kvalitative krav til «risikofylte arbeidsoppgaver» er så lav, at det vil være uhensiktsmessig å stille det opp som selvstendig vilkår. Det har dessuten blitt anført at Høyesterett hadde uttalt seg klarere om grensedragningen hvis det først kunne stilles opp kvalitative vilkår. Altså samme begrunnelse som hvorfor Gaarder mener at Blodproppdommen ikke gir veiledning ved supplering av bokstav a.

Et vilkår om risikofylte arbeidsoppgaver innebærer at det stilles to kumulative krav. For det første må det foreligge en risiko som er tilstrekkelig tilknyttet arbeidsoppgavene til at det kan være aktuelt å holde arbeidsgiver ansvarlig, forankret i uttrykket «arbeidsprosesser». Det er kun en slik risiko som er relevant etter bokstav c. For det andre må risikoen for å pådra seg skade være tilstrekkelig høy jf. «skadelig». Dette er med andre ord et eget vilkår om vekt. En slik forståelse av uttrykket «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» vil innebære en begrensning av anvendelsesområdet til bokstav c, i tråd med Høyesteretts forutsetning om bestemmelsen. Et vilkår om «risikofylte arbeidsoppgaver» kan derfor funksjonelt minne om begrepet «typisk yrkessykdom». Alternativet er at skaderisikoen inngår som et av flere momenter under «skadelige arbeidsprosesser».

Etter min mening er den lave risikoen i Blodproppdommen ikke et viktig argument mot et vilkår om «risikofylte arbeidsoppgaver». Ser man nærmere på Gaarders resonnement, bygger det på at vilkårene i bokstav c til en viss grad må tilpasses det alternativet bestemmelsen er ment å supplere. Dette har utvilsomt støtte i Blodproppdommen, hvor både flertallet og mindretallet drøftet betydningen av sykdommens art. Gjennomgangen av «annen skade og sykdom» under viste at dette vilkåret er differensiert avhengig om man knytter dekningen opp mot bokstav a eller b. Når skaderisikoen ble fremhevet Bolteløftdommen, er det nettopp en konsekvens av graden av risiko spiller en avgjørende rolle i ulykkesbegrepet. Skadens art spiller derimot ikke inn, og dette ble heller ikke drøftet i Bolteløftdommen. Jørn Ingebrigtsen illustrerer etter min mening dette poenget i «Kan matforgiftning på jobb godkjennes som yrkesskade eller yrkessykdom?» i TFE 2010 s 173-194. Han åpner for at smittsomme sykdommer kan dekkes av bokstav c, både når bestemmelsen supplerer ulykkesbegrepet og når bestemmelsen supplerer Yrkessykdomsforskriften § 1 H.

Rt. 2011 s. 368 slår fast at innholdet i «arbeidsprosesser» ikke avhenger av om bokstav c knyttes opp mot bokstav a eller b. Spørsmålet er derfor om det på bakgrunn av premissene i Bolteløftdommen gjelder et vilkår om «risikofylte arbeidsoppgaver». Et nyttig utgangspunkt er hvordan Bolteløftdommen har blitt tolket i underrettspraksis og hvilke momenter som er blitt tillagt vekt. Saken gjaldt den avdempede versjonen av

ulykkesbegrepet, men suppleringen er ikke nødvendigvis begrenset til denne. Hvordan den eventuelt supplerer det markerte ulykkesbegrepet er derimot usikkert. Den avdempede versjonen er jo i seg selv en forlengelse av den markerte.

3.3.2 Relevante momenter

3.3.2.1 Innledning

Vurderingstemaet under «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» synes å være hvorvidt skaden er et «typisk utslag av en risikofylt arbeidssituasjon under utføring av arbeidsprosesser» jf. avsnitt 47 i Bolteløftdommen. Dette har vist seg å være et vurderingstema som ikke har blitt forstått unisont i forhold til graden av risiko. I LB-2009-108930 ble «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» lagt til grunn som «risikofylte arbeidsoppgaver». I RG. 2009 s. 422 var det derimot avgjørende at arbeidsoppgavene lå utenfor arbeidstakers alminnelige arbeidsoppgaver og at vedkommende hadde kontroll over risikoen. Hvorvidt terskelen for skaderisiko etter bokstav c er så høy at den kan oppstilles som et selvstendig vilkår, er en problemstilling som først lar seg besvare etter at øvrige relevante momenter har blitt presentert.

I Bolteløftdommen la Høyesterett betydelig vekt på at arbeidstaker ikke kunne kontrollere risikoen. Dette synspunktet bygger på de grunnleggende rettferdighets- og risikohensyn bak yrkesskadeforsikringsloven og har blitt trukket frem av både Høyesterett og de lavere instanser i samtlige avgjørelser omkring sikkerhetsventilen. Pulveriseringshensynet og begrunnelsene for å holde belastningslidelser utenfor er også momenter som har blitt fremhevet. Hvorvidt hensynene skal trekkes inn i vurderingene av de enkelte momentene eller er reservert en helhetsvurdering som foretas avslutningsvis lar seg ikke besvare av rettspraksis. Det som er sikkert er at momentene er direkte utslag hensynene bak yrkesskadeforsikringsloven. Noen realitetsforskjell er det derfor ikke holdepunkter for å anta en slik sontring vil ha. Min fremgangsmåte er å presentere de enkelte momentene i lys av disse hensynene, før jeg vurderer hvordan graden av risiko spiller inn på hvilke tilfeller som kan aksepteres som «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser».

3.3.2.2 Hvor lenge kan «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» vare?

Relativiseringsmodellen peker på usikkerheten omkring den tidsmessige eksponeringen etter bokstav c, uten å gå så langt som å oppstille noen nærmere kvalifikasjonskrav.

I Bolteløftdommen ble det gitt dekning for akutt skade, mens det i Rt. 2011 s. 368 ikke var til hinder for en drøftelse av «arbeidsprosesser» at skadelidte hadde blitt eksponert for kulde i fire dager. Det er ikke holdepunkter for annet enn at det er grensen mot belastningslidelser som i hvert fall utgjør den maksimale grensen for hvilke skader som kan dekkes. Om det kan stilles et vilkår for den tidsmessige eksponeringen for skade som er kortere enn dette er usikkert.

Til illustrasjon kan tenkes en arbeidstaker som får i oppgave å reorganisere eller rydde et lager i løpet av et par uker. Hvis arbeidet inneholder et intensivt innslag av løft, vil en pådratt ryggprolaps den siste dagen kunne reise spørsmål om man står overfor en belastningslidelse eller en skade forårsaket av «skadelige arbeidsprosesser». Psykiske skader er et annet eksempel. Disse kan falle inn under arbeidsulykkesbegrepet ved for eksempel ran, trusler og overfall. Mindre ekstreme situasjoner som strekker seg over lengre tid kan derimot tenkes å falle inn under bokstav c. Mobbing og trakassering vil fort kunne anses som belastningslidelser jf. ftrl. § 13-3 3. ledd 2. punktum, men hvis eksponeringen finner sted innenfor en kort begrenset tidsperiode, for eksempel en uke eller to, vil det kunne fortone seg annerledes. Grensen mellom «skadelige arbeidsprosesser» og et belastende element som akkumulerer sårbarhet over tid er ikke skarp i en slik situasjon. Her vil rettferdighets- og risikobetraktninger måtte vurderes opp mot de administrative og økonomiske konsekvensene av å innrømme dekning.

3.3.2.3 Risikoen må ha tilknytning til stoffer og arbeidsprosesser

Hvor arbeidstaker utsettes for substanser i arbeidsmiljøet som kan forårsake skade og sykdom vil alternativet «skadelige stoffer» kunne anvendes. Det har ikke vært noen tilfeller i rettspraksis hvor dette alternativet har blitt satt på spissen. Det skyldes i all hovedsak at de to forskriftene dekker det meste i forhold til stoffer som erfaringsmessig kan forårsake skade og sykdom. Olivinsaken¹⁹ synes å være det eneste eksempelet.

---

¹⁹ Uttalelse av 19. februar 1997. Dokumentnummer JDLOV-1997-1832

Asbestose og løsemiddelskade kan tenkes å være andre eksempler. Ettersom eksponeringen skjer i arbeidsmiljøet, vil risikoens tilknytning sjelden være tvilsom. Arbeidsgiver vil normalt også være nærmest til å kontrollere risikoen. Skadelidte vil derfor ha vært utsatt for «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» med mindre han har overtrådt instruksjoner om fremgangsmåte eller sikkerhetsforskrifter om verneutstyr og nødvendige hjelpemidler. Hvis arbeidstaker med enkle og påbudte grep kunne ha kontrollert risikoen, vil den riskoplasseringen som yrkesskadeforsikringsloven er tuftet på, i vesentlige grad veie i arbeidstakers disfavør i slike tilfeller. Annerledes kan det imidlertid stille seg hvis risikoen for den aktuelle skaden er ukjent, men den allikevel er en nærliggende og typisk følge av eksponeringen i arbeidsmiljøet. Tidligere var for eksempel risikoen ved passiv røyking i restaurant- og utelivsbransjen og røntgenstråling blant tannleger ukjent.

Hvorvidt arbeidstakers utførelse av arbeidsoppgaver kan anses som «arbeidsprosesser» er et spørsmål om hvor grensen for arbeidsgivers risikoansvar skal gå. Det er ikke nok at arbeidstaker har utført arbeidsoppgaver i arbeidsgivers interesse. Et risikoansvar for arbeidsgiver kan bare aktualiseres ved eksponering for skade som kan knyttes til utførelsen av arbeidsoppgaver. Det er kun i slike tilfeller at arbeidsgiver kan være nærmest til å kontrollere risiko. Hvilke krav som gjelder for risikoens tilknytning til arbeidsoppgavene vanskeliggjøres av at ordlyden «arbeidsprosesser» er vid og har blitt tolket deretter.

I Rt. 2011 s. 368 la retten til grunn at selve innholdet i og utførelsen av arbeidsoppgaver ikke trengte å være av teknisk, kjemisk eller mekanisk karakter. Også manuelle oppgaver kunne falle inn under begrepet «arbeidsprosesser». Det var heller ingen forutsetning at arbeidsoppgavene var forutbestemt av arbeidsgiver, i den forstand at fremgangsmåten var klart definert. Også der arbeidstaker har større valgfrihet i forhold til utførelse kan det være snakk om utføring av «arbeidsprosesser». Med andre ord er det høyst ulike grader av arbeidsaktivitet som kan være tilstrekkelig etter bestemmelsen. Dette gjør vurderingen av risikoens tilknytning individuell, uten opplagte momenter som kan forankres i ordlyden «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Forslaget i NOU (1988:6) side 86 «egenskaper ved arbeidet eller arbeidsstedet», eller den danske

Arbejdsskadeforsikringsloven § 7 nr. 2 «arbejdets særlige art» er derfor mer formålstjenlig til å illustrere et tilknytningskrav.

Deltakelse i overlevelsesuken ble ikke ansett som en «arbeidsprosess».

Arbeidsoppgavene bestod i å klare seg på egenhånd, og arbeidstaker hadde full frihet i forhold til utførelse. Risikoen for kuldeskade skyldtes temperaturen, at skadelidte ble svett og sliten, at han ikke visste om kuldeskader og at han derfor glemte å beskytte kroppen sin mot mot nattekulden. Dette var riskobegivenheter som arbeidstaker i stor grad hadde herredømme over og som vedkommende var nærmest til å kontrollere.

Avgjørelsen kan derfor sies å være et utslag av risiko- og rettferdighetsbetraktninger, hvor risikofaktorenes tilknytning til arbeidsoppgavene ikke var tilstrekkelig. I motsatt fall, ville tilknytningen vært oppfylt allerede i det befalsskoleeleven befant seg utendørs i tjenesten. På bakgrunn av Høyesteretts tolkning av «arbeidsprosesser» er det nærliggende at risikoens tilknytning til arbeidsutførelsen først og fremst avhenger av hvordan og av hvem risikoen lar seg kontrollere.

Teknisk, kjemisk og mekanisk utførelse av arbeidsoppgaver vil ofte være bestemt av arbeidsgiver eller gi seg selv i mangel av andre alternativer, og arbeidstaker har sjelden anledning til å motarbeide risikoen. Her vil en risikoplassering hos arbeidsgiver være naturlig ut ifra rettferdighets- og pulveriseringshensyn. Arbeidsgiver er vel viten om risikoen arbeidstaker løper og har således et insentiv til å endre denne. Risikoen plasseres derfor hos den som kan sørge for at den er minst mulig. Både Blodproppdommen og Bolteløftdommen er eksempler på utførelse av arbeidsoppgaver som var forutbestemt av arbeidsgiver og hvor arbeidstaker ikke kunne kontrollere risikoen ved sin egen deltagelse. Håndverkere, ansatte ved oljeplattformer, ansatte i industrien og pleiere som må utføre personløft vil også kunne vurderes på denne måten.

Manuelle oppgaver byr på større utfordringer i forhold til plassering av risikoansvar. Graden av aktivitet, risikoens tilknytning til arbeidet og hvor fritt arbeidstaker står i forhold til utførelse, vil gjerne variere mer enn ved tekniske og mekaniske arbeidsoppgaver. Når risikoplassering hos arbeidsgiver er mindre opplagt, nærmer man seg derfor en form for ulovfestet objektivt ansvar. Innholdet i overlevelsesuken er et

eksempel på en for generell og uavhengig utførelse av arbeidsoppgaver til at det forelå «arbeidsprosesser». Skader og sykdommer som oppstår under deltakelse ved kurs, konferanser og utflukter i regi av arbeidsgiver vil måtte bedømmes på samme måte, og faller trolig utenfor begrepet «arbeidsprosesser».

3.3.2.4 Risikoen må overstige det som er vanlig ellers i samfunnet

I dette ligger at den risikoen som er tilknyttet den aktuelle arbeidsprosessen må skille seg markert fra den risikoen som arbeidstaker vanligvis er utsatt for på fritiden.

Det er ingen grunn til å oppstille et lempligere krav for avviket etter bokstav c enn etter det ulovfestede objektive ansvar.²⁰ Begrunnelsen for en avgrensning mot dagliglivets risiko ligger i risiko- og rettferdighetsbetraktninger. Det er kun den risikoen som eksisterer ved utføring av arbeidsoppgaver og som vedkommende ikke kan forvente eller kontrollere som er beskyttet av bokstav c. En avveining er hvilke riskofaktorer som er så generelle at de må sies å være akseptert av arbeidstaker ved at han i det hele tatt deltar i det aktuelle yrket. Et annet poeng er at jo mindre kontroll arbeidsgiver har over risikoen som arbeidstaker utsettes for gjennom sine arbeidsoppgaver, dess nærmere er man den risikofæren som arbeidstaker har akseptert.

Rt. 2011 s. 368 kan tas til inntekt for denne maksimen. Kuldeskader kan oppstå mellom 0° og 15 C° ved eksponering for fuktighet. Selv om arbeidstakere i det militære hyppigere eksponeres for temperatur, må slik eksponering sies å være naturlig for alle og enhver. Temperaturintervallet var dessuten helt alminnelig, og risikofaktorene var under skadelidtes kontroll. Skaden kunne inntreffe tilnærmet året rundt. Her var det med andre ord ikke et tilstrekkelig avvik fra den ordinære risikoen ved eksponering for temperaturbetingede skader.

I LH-2009-45919 hadde en butikkmedarbeider løftet en tung handlepose på en uheldig måte og skadet armen. Lagmannsretten avslo dekning etter både yfl.§ 11 bokstav a og c. I tilknytning til bokstav c tok retten utgangspunkt i samme vurdering som i Bolteløftdommen avsnitt 47. Løftet innebar verken stor skaderisiko eller en risiko hun

---

²⁰ Peter Lødrup, Lærebok i erstatningsrett side 228.

ikke kunne kontrollere. Hvordan man foretar et løft av en handlepose, og risikoen for å pådra seg skade ved løftet, er praktisk talt er den samme uavhengig av om man jobber i butikk eller ikke. Den beskjedne forskjellen som bestod i at butikkmedarbeideren befant seg sittende bak kasseapparatet, fikk liten betydning når vedkommende stod helt fritt til å løfte posen som hun ville.

3.3.2.5 Det må foreligge et avvik ved arbeidsprestasjonen

Som relativiseringsmodellen peker på, foreligger det ikke relevant avvik etter bokstav c ved at arbeidstaker må utføre arbeidsoppgaver som faller utenfor vedkommendes alminnelige ramme. I RG. 2009 s. 422 ble spørsmålet satt på spissen. Her fikk en administrerende direktør som pådro seg hjerteinfarkt under flytting av et institusjonskjøkken medhold i dekning etter det avdempede ulykkesbegrep. Dekning etter bokstav c ble derimot avvist. Lagmannsretten slo fast at hjerteinfarkt ikke var et «typisk utslag av en risikofylt arbeidssituasjon under utføring av arbeidsprosesser» jf. avsnitt 47 i Bolteløftdommen. For det første lå arbeidet langt utenfor hans normale arbeidsoppgaver og var ikke noe han utførte regelmessig. For det andre hadde direktøren anledning til å bestemme om og hvordan han skulle delta. Denne forståelsen slo igjennom overfor risiko-, pulveriserings- og rettferdighetshensyn. Graden av skaderisiko spilte med andre ord en mindre fremtredende rolle.

Etter bokstav c må det knytte seg et avvik til selve utførelsen av den aktuelle arbeidsprestasjonen. Det må med andre ord foreligge en påkjennelse eller belastning som avviker negativt fra den eksponeringen en alminnelig utførelse innebærer. Avviket kan knytte seg til både indre og ytre eksponering. Blodproppdommen og Bolteløftdommen er eksempler på indre eksponering i form av vanskelig arbeidsstilling. Av ytre eksponeringsfaktorer kan tenkes stress, vind, temperatur og føre. Den påkjenningen som kan godkjennes etter bokstav c, ligger mellom terskelen for ekstraordinær påkjennelser som dekkes av det avdempede ulykkesbegrep, og avgrensningen mot dagliglivets risiko. Hvilke avvik som kvalitativt vil være tilstrekkelige lar seg ikke konsolidere i et felles vilkår, men avhenger i betydelig grad av andre momenter, spesielt graden av risiko. Det som imidlertid er sikkert, er at avviket i tilstrekkelig grad må ivareta risiko- og pulveriseringshensynene bak

yrkesskadeforsikringsloven. Hvor arbeidsutførelsen innebærer bestemte og foruberegnelige risikofaktorer, har arbeidsgiver anledning til å bære denne risikoen gjennom avgiften til yrkesskadeforsikringen. Her ligger begrunnelsen for at det ikke trenger å foreligge et ekstraordinært avvik fra ordinær utførelse, så lenge avviket er knyttet tilstrekkelig til de forutberegnelige risikofaktorene. Hvilke risikofaktorer som kan medføre et tilstrekkelig avvik, må sees på bakgrunn av hvilke begrensninger den konkrete arbeidsutførelse medfører for arbeidstakers muligheter til å kontrollere risikoen. FKN-2011-205 viser nettopp dette. Her var spørsmålet om skade forårsaket av løft av et vindu kunne dekkes av «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser». Både flertallet og mindretallet avslo dekning etter bokstav c. Det var ikke snakk om en farlig arbeidsprosess. Selv om vedkommende ikke hadde løftet et slikt vindu før, utgjorde løft i denne vektclassen en del av hans alminnelige arbeidsoppgaver. Han hadde selv kontroll over risikoen og det forelå heller ingen forstyrrende elementer i form av stress eller vanskelig arbeidssituasjon.

TOSLO-2009-129015 er egnet til å vise hvordan det reduserte kravet til påkjenning etter bokstav c er å forstå. Saken gjaldt en kvinne som fikk ryggprolaps som følge av håndtering av sonarbøyer på 10-20 kg under en flytur. Skaden ble ikke godkjent etter bokstav a, men retten innvilget dekning etter bokstav c. Selve arbeidssituasjonen var risikofylt, men innenfor rammen av det normale. Tingretten la imidlertid avgjørende vekt på at arbeidstaker ikke var nærmest til å bære risikoen for denne skaden. Risikoen var først og fremst knyttet til at turbulens under flyturen vanskeliggjorde arbeidet med sonarbøylene. Risikoen var til dels høy, men helt alminnelig i forhold til de aktuelle arbeidsoppgavene. Når risikoen på denne måten var uunngåelig for arbeidstaker og hun heller ikke hadde anledning til å kontrollere den, var det lite tvilsomt at vedkommende ikke var nærmest til å bære konsekvensene av risikoen.

3.3.2.6 Graden av risiko for skade

Ser man nærmere på hvem som i utgangspunkt er nærmest til å kontrollere risikoen under arbeidsprosessene, kommer betydningen av selve skaderisikoen klarere frem. Enten er arbeidsoppgavene forutbestemt av arbeidsgiver eller opplagte fordi det ikke

finnes andre alternativer, eller så er arbeidstaker i større eller mindre grad selvstendig i forhold til deltakelse.

Under den første forutsetningen vil arbeidstaker i liten grad ha kontroll over utøvelsen og dermed risikoen. Her er faktum i Blodproppdommen og Bolteløftdommen illustrerende. Arbeidsgiver vil da i utgangspunktet være nærmest til å bære risikoen for skade, selv om skaderisikoen er lav eller moderat. Påkjenningen trenger heller ikke være ekstraordinær. Her ligger potensialet for at også tilfeller som ligger lenger unna det avdempede ulykkesbegrepet kan dekkes. TOSLO-2009-129015 og FKN-2011-205 kan tjene som eksempler. Arbeidssituasjonen for kvinnen som håndterte sonarbøyer var ugunstig, men skaderisikoen var ikke unormal. Hun var allikevel ikke nærmest til å bære risikoen. Der arbeidstaker hadde skadet seg ved løft av et vindu ledet derimot risikoavveiningen til motsatt resultat. Løftet var helt alminnelig og det forelå ingen risiko som ikke arbeidstaker kunne kontrollere.

Er arbeidstaker selvstendig eller har større frihet i forhold til utførelse, har han derimot større kontroll over risikoen. For at risikoavveiningen skal vippe i arbeidstakers favør, kreves det derfor en høy skaderisiko. Med andre ord må påkjenningen arbeidstaker utsettes for i større grad nærme seg terskelen for «ekstraordinær». LB-2009-108930 illustrerer dette poenget. Her la lagmannsretten til grunn at «skadelige arbeidsprosesser» innebar risikofylte arbeidsoppgaver. Saken gjaldt en soldat i Afghanistan som utførte en øvelse han selv hadde utviklet. Den gikk ut på å kaste seg baklengs fra forsetet i et kjøretøy i fart for å kunne skyte. Soldaten traff i stedet setebeltet og skadet korsryggen. Lagmannsretten gav skadelidte medhold etter bokstav c etter en konkret vurdering av risikosituasjonen. Øvelsen innebar en kvalifisert risiko for skade, men var allikevel naturlig ut ifra den svært risikofylte tjenestegjøringen som soldaten var pålagt til vanlig. Soldaten var tiltenkt en selvstendig rolle. At øvelsen var utviklet av han og ikke arbeidsgiver spilte derfor mindre rolle. Det samme gjaldt risikoen. Skadelidte hadde kontroll over om og hvordan han skulle delta, men på den annen side skulle han opptre selvstendig. Han hadde dessuten liten kontroll over utfallet. Lagmannsretten la til slutt vekt på at den risikofylte arbeidssituasjonen også oppstod i en krigssone, noe som i seg selv var svært risikofyllt. Den høye skaderisikoen ble i dette tilfellet avgjørende til tross

for at skadelidte hadde en viss kontroll over risikoen. Selv om arbeidstaker altså i betydelig grad kontrollerte risikoen og sin egen deltakelse, var fortsatt arbeidsgiver nærmest til å bære risikoen.

Motsatt var tilfellet i LH-2009-45919 ved løft av en bærepose. Skaderisikoen var lav, og arbeidstaker valgte selv å løfte posen. I Rt. 2011 s. 368 ble ikke skaderisikoen drøftet, da det var klart at det ikke forelå noen «arbeidsprosess». Dommen gir dermed ingen svar på hvorvidt det kreves «risikofylte arbeidsoppgaver». Det er imidlertid naturlig å anta at risikoen for kuldeskade måtte ha vært vesentlig høyere for at vurderingen skulle slått ut i arbeidstakers favør. Retten unnlot derfor å ta stilling til spørsmålet, ettersom skaderisikoen definitivt talte i skadelidtes disfavør. Da Høyesterett uttalte at tilfellet i Boltløftdommen «klart» var dekket av sikkerhetsventilen, er det illustrerende at det var snakk om en mekanisk arbeidsutførelse som innebar en høy risiko for skade, som arbeidstaker i liten grad kunne påvirke. Risikoplasseringen var med andre ord ikke tvilsom.

Hvem som til slutt skal anses som nærmest til å bære konsekvensene av at den aktuelle risikoen har materialisert seg, har vist seg å være avhengig av flere momenter. Momentenes gjennomslagskraft avhenger i betydelig grad av hvordan de grunnleggende hensynene bak yrkesskadeforsikringsloven gjør seg gjeldende. Om risikoen for skade er høy eller lav er med andre ord ikke alene avgjørende for utfallet. Etter min mening er det ikke rettslig grunnlag for å skjelne mellom en relevant risiko og en tilstrekkelig kvalifisert risiko. Dette er bare to forskjellige måter å uttrykke at bokstav c krever noe mer enn at en risiko under utførelsen av arbeidsoppgaver har materialisert seg.

3.3.3 Oppsummering

I motsetning til vilkåret om «annen skade og sykdom», er innholdet i begrepet «arbeidsprosesser» det samme uavhengig av hvilket alternativ bokstav c er ment å supplere jf. Rt. 2011 s. 368. Dommen utvider dessuten dette begrepet i forhold til Blodproppdommen og Boltløftdommen ved at «arbeidsprosesser» ikke bare omfatter teknisk, kjemisk og mekanisk utførelse, men også manuell utførelse. På bakgrunn av

disse tre avgjørelsene må det kunne slås fast at rettferdighets- og riskobetraktninger vil måtte slå gjennom overfor de administrative og økonomiske konsekvensene av å innrømme dekning for at kravet til «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» skal oppfylles. Noe selvstendig vilkår om høy risiko for skade mener jeg ikke kan utledes av det foreliggende rettskildebildet omkring bokstav c.

4 Avsluttende bemerkninger

4.1 Konklusjon

Yfl. § 11 1. ledd bokstav c er en rimelighetsregel som først og fremst har blitt utviklet gjennom rettspraksis. Den vide ordlyden i bestemmelsen kan delvis sies å ha blitt tatt på ordet, for bokstav c kan omfatte høyst ulike tilfeller utenfor både bokstav a og b. Forarbeidenes forutsetning om et snevert anvendelsesområde for bestemmelsen, har blitt opprettholdt ved at sikkerhetsventilen er forbeholdt de tilfellene som ligger nær opp til å bli dekket etter bokstav a og b. Hvilke avgrensningskriterier som kan oppstilles og det rettskildemessige grunnlaget for disse, er det jeg har analysert og vurdert i denne avhandlingen.

Gjennomgangen har vist at innholdet i bestemmelsen må sees på bakgrunn av at yrkesskadeforsikring er nært knyttet til folketrygdloven i betydningen rettighetslovgivning. Det er de grunnleggende rettferdighets-, risiko- og pulveriseringstraktningene bak yrkesskadeforsikringsloven som har blitt trukket frem i avgjørelsene rundt bokstav c. Disse hensynene har utvidet det objektive ansvaret etter bestemmelsen til fordel for skadelidte arbeidstaker.

Kritikken mot sikkerhetsventilen har først og fremst gått ut på at den er for restriktiv, for eksempel i forhold til den danske. Dette er etter min mening noe unyansert, for foruten belastningslidelser, er ikke skadens art alene avgjørende etter bokstav c. Sikkerhetsventilen er ikke «åpen», men den er langt fra lukket. Avgrensningen gjennom «skadelige stoffer eller arbeidsprosesser» er heller ikke rigid i forhold til hvilken arbeidsutførelse som kan tenkes å falle inn under bestemmelsen. Ved at bestemmelsen

kan supplere det avdempede arbeidsulykkesbegrepet, har den også et potensiale til å fange opp enkelte løfteskader som ofte har falt utenfor bokstav a, herunder personløft.

4.2 Veien videre for yrkesskadeforsikringen

Det tosporede systemet man har med ytelser fra folketrygden og yrkesskadeforsikringen har vært gjenstand for kritikk. Organiseringen innebærer at skadelidte må forholde seg til to ulike regelsett som administreres henholdsvis offentlig og privat. Det har også vært misnøye med at enkelte belastningslidelser er blitt holdt utenfor.

I NOU 2004:3 Arbeidsskadeforsikring ble det foreslått å etablere en ren forsikringsordning. Forslaget ble ikke fulgt opp. Arbeidet med en felles ordning fortsatte imidlertid. Det ble blant annet satt ned et medisinsk ekspertutvalg som skulle utrede, vurdere og foreslå endringer i forskriftene om yrkessykdommer. I NOU 2008:11 Yrkessykdommer foreslo dette utvalget å opprettholde listesykdommene, supplert med enkelte belastningslidelser som skader i skulder, albuer og knær. Utvalget ønsket også å ha et «sikkerhetsnett» for lidelser utenfor listesystemet. Denne ordlyden var ment å få frem at det var flere tilstander som kunne tenkes å falle inn en slik bestemmelse enn etter yfl. § 11 1. ledd bokstav c. På side 75 i utredningen ble det fremhevet at et «sikkerhetsnett» ville kunne fange opp sykdommer som er så sjeldne at de ikke er tatt med. For det andre kunne bestemmelsen omfatte sykdommer der ny kunnskap var i ferd med å gjøre det aktuelt å ta inn sykdommen eller eksponeringen i yrkessykdomsforskriftene. Det måtte også være rom for å godkjenne enkelte lidelser på bakgrunn av konkret rimelighet. Depresjon og andre psykiske sykdommer ble brukt som eksempler på lidelser som kunne fanges opp av «sikkerhetsnettet». Utvalget presiserte på side 142 at det skulle foreligge en klar diagnose med karakteristiske eksponeringsforhold for at en lidelse kunne fanges opp.

Arbeidsdepartementet fremmet forslag om en ny Arbeidsskadeforsikringslov i høringsnotat av 12.12.2008. Forslaget går blant annet ut på at det skal utarbeides en egen arbeidsskadeenhet som skal organiseres som et uavhengig forvaltningsorgan. Arbeidsskadeenheten skal avgjøre krav etter den nye loven.

I motsetning til det medisinske utvalget, ønsker departementet en «åpen» sikkerhetsventil, hvor alle sykdommer som ikke står på listen kan vurderes. Også muskel- og skjelettlidelser som rygg- og nakkeskader. På side 46 er det et utkast til en ny sikkerhetsventil. Denne skal dekke lidelser som ikke er oppført på de nye yrkessykdomslistene, men vilkårene er delt i to alternativer. For det første kan dekning gis dersom lidelsen oppfyller vilkårene for å kunne likestille en listesykdom med ulykkeskade (yrkesskade). Dette henspiller på vilkårene i ftrl.§ 13-4 2. ledd bokstav a til c, men har et noe annet innhold. For det andre kan en lidelse dekkes hvis den «klart skyldes arbeidets særlige art». Departementet mente på side 36 i høringsnotatet at dette var egnet til å få frem at påvirkningen under arbeidet «bør være spesielt belastende, ekstraordinær eller atypisk og medføre en særlig risiko for sykdom som i det konkrete tilfellet – en risiko som går ut over den normale risikoen i vedkommende yrke.»

Departementet rakk ikke å vurdere Bolteløftdommen som ble avsagt rett før høringsnotatet var ferdig. Det gikk imidlertid inn for en egen bestemmelse som skulle dekke skader som oppstod akutt i forbindelse med personløft jf. side 39-41 i utkastet.

Både NOU 2008: 11 Yrkessykdommer og Arbeidsdepartementets forslag medfører en betydelig omveltning både organisatorisk og i forhold til hvilke sykdommer og skader som kan dekkes. Lovfesting av enkelte belastningslidelser, en særskilt regel om skader ved personløft og en åpen sikkerhetsventil vil kunne medføre at langt flere tilfeller vil kunne godkjennes som yrkesskader. Det gjenstår å se om forslaget får oppslutning.

5 Litteraturliste

Norske lover:

Lov 23 juli 1894 om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabrikker m.v

Lov 17 juni 1966 nr. 12 om folketrygd

Lov 16 juni 1989 nr. 65 om yrkesskedeforsikring

Lov 16 juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler

Lov 28 februar 1997 nr. 19 om folketrygd

Utenlandske lover:

Lov om Arbejdsskedeforsikring (Danmark)

Forskrifter:

FOR 1970-12-11 nr 03: Forskrifter om likestilling av yrkessykdommer, klimatiske og epidemiske sykdommer med yrkesskade.

FOR 1997-03-11 nr 219: Forskrift om sykdommer og forgiftninger m.v. som skal likestilles med yrkesskade

FOR 1997-03-11 nr 220: Forskrift om yrkessykdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade

Forarbeider:

NOU (1988:6). Erstatning og forsikring ved yrkesskade

Ot.prp. nr.44 (1988-1989). Om lov om yrkesskedeforsikring

Ot.prp.nr.29 (1995-1996) s. 130

Utredninger

NOU 2004:3 Arbeidsskedeforsikring

NOU 2008: 11 Yrkessykdommer

Arbeidsdepartementets høringsnotat av 12.12.2008. Forslag til ny framtidig arbeidsskedeforsikring- organisering og yrkessykdommer

Uttalelser fra departementer:

JDLOV-1997-1832. Uttalelse av 19. februar 1997 fra Justisdepartementets lovavdeling

Domsregister:

Rt. 2004 s.261

Rt. 2005 s.1757

Rt. 2006 s. 1642

Rt. 2007 s. 882

Rt. 2008 s. 1646

Rt. 2009 s. 1485.

Rt. 2011 s. 368

LG-2004-8875

LB-2007-125654 (RG. 2009 s. 422)

LB-2009-108930

LH-2009-45919

TJARE-2004-94558

TOSLO-2009-129015

FKN-2011-205

FKN-2011-203

TRR-2005-1326

Bøker:

Andreas Arntzen i samarbeid med Rune Njøs Jacobsen Yrkesskadeforsikring

Lovkommentar og dokumentsamling

Alf Jacobsens Boktrykkeri AS 2001

ISBN: 82-990261-5-6

Side 197

Fredrik Kaltenborn Norsk Lovnøkkel Yrkesskadeforsikringsloven

Ad Notam Gyldendal 1995

ISBN: 82-417-0578-6

Side 24-25

Lars Olav Skårberg og Marianne Reusch Yrkesskade

J.W. Cappelens Forlag as 2003

ISBN: 82-02-21267-7

Side 73-75

Peter Lødrup Lærebok i erstatningsrett

Gyldendal Norsk Forlag AS 2005

ISBN: 82-05-34748-4

Side 228

Elektronisk verk:

Bjarte Askeland, Kommentarer til yrkesskadeforsikringsloven, note 85 og 86.

Oppdatert 29.11.2010. Sitert dato 25.09.2011.

Tilgang: <http://abo.rechtsdata.no/browse.aspx?grid=051861#gL19890616z2D65z2EK3>

Artikler:

Atle Sønsteli Johansen "Omfanget av den såkalte sikkerhetsventilen i yrkesskadeforsikringen" i TFE 2010 s. 194-206

Jørn Ingebrigtsen « «Sikkerhetsventilen» i yrkesskadeforsikringsloven- Høyesteretts dom i Rt-2004-261» i TFE 2004 side 178-190

Jørn Ingebrigtsen «Kan matforgiftning på jobb godkjennes som yrkesskade eller yrkessykdom?» i TFE 2010 s 173-194

Morten Gaarder "Yrkesskadeforsikringsloven og Bolteløft-dommen" i TFE 2009 s. 256-29

